Житомирський державний університет імені Івана Франка
ННІ педагогіки
Кафедра початкової освіти та культури фахової мови

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Обов'язкової освітньої компоненти

«Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі»

для підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань	**А Освіта / Педагогіка**
Спеціальність	**А3 Початкова освіта**
Предметна спеціальність	**-**
Спеціалізація	**-**
Освітня програма	**Початкова освіта та англійська мова**
ННІ	**Педагогіки**

Кандидат педагогічних наук, доцент
ГОРДІЄНКО Олена

Житомир 2026

УДК 373.3(082)

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 25 від «30» жовтня 2026 року)

Р е ц е н з е н т и:
Климова К. Я., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету;
Білоус Б. П., кандидат філологічних наук, доцент, викладач гуманітарних дисциплін Житомирського фахового коледжу Київського національного університету будівництва і архітектури;
Шевцова Л. С., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської та германської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Гордієнко О.А. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньої програми «Початкова освіта та англійська мова» з освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі». Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2026. 45 с.

Пропоновані матеріали розроблено у відповідності з чинною програмою обов'язкової освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі» освітньої програми підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта. Матеріали дібрано таким чином, щоб охопити всі питання, винесені для самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Вони сприятимуть кращій підготовці здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. До кожної теми дібрано завдання для виконання проєктів, міні-досліджень, індивідуальної роботи, надано необхідні рекомендації для виконання завдань. Рекомендовано студентам-магістрантам 1 курсу, які опановують освітню компоненту «Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі». Видання буде корисним студентам магістратури, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта та англійська мова» та після закінчення університету зможуть працювати вчителем початкових класів у закладах освіти.

УДК 373.3(082)

© Гордієнко О.А., 2026
© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2026

ЗМІСТ:

	Вступ		стор. 5
1	Завдання для самостійної роботи №1	Тема: Мета та завдання, основні поняття курсу	стор.6
2	Завдання для самостійної роботи №2	Тема: Традиційне та інноваційне навчання української мови та читання. Сучасні проблеми навчання української мови, породжені розвитком науки і техніки	стор.7
3	Завдання для самостійної роботи № 3	Тема:Проблема формування мовнокомунікативної професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у світлі інноваційних підходів. Креативність вчителя	стор.9
4	Завдання для самостійної роботи №4	Тема: Структура креативності як інтегрованої особистісної якості студентів педагогічних ВНЗ. Модель процесу створення педагогічної інновації	стор.10
5	Завдання для самостійної роботи № 5	Класифікації педагогічних технологій. Інновації на заняттях з української мови та читання	стор.13
6	Завдання для самостійної роботи № 6	Класифікації за характером мети: інформаційно-діяльнісні технології, особистісно-орієнтовані, творчо-розвивальні, технології саморозвитку, технології виховання. За способом навчання: технології інтенсивного навчання, випереджувального навчання, технології диференційованого навчання, проєктна технологія, дослідницька технологія, індивідуалізація навчання, технологія співпраці, ігрові технології, технології інтерактивного, технології інтегрованого навчання, тренінгові технології	стор.14
7	Завдання для самостійної роботи № 7	Застосування мультимедійних технологій навчання на заняттях з рідної мови і читання	стор.16
8	Завдання для самостійної роботи № 8	Місце мультимедійних технологій на уроці як в колективній, так і в самостійній роботі учнів	стор.19
9	Завдання для самостійної роботи № 9	Дидактичні завдання та особливості уроків з мультимедійним супроводом. Методика організації роботи учнів на уроці з використанням комп’ютерів	стор.20
10	Завдання для самостійної роботи № 10	Інтерактивні технології роботи з української мови та літературного читання. Методики роботи в малих групах та з усім класом	стор.23
11	Завдання для самостійної роботи № 11	Визначення інтерактивних технологій. Принципи інтерактивної роботи	стор.24
12	Завдання для самостійної роботи № 12	Технології інтегрованого навчання	стор.27
13	Завдання для самостійної роботи № 13	Дидактичні вимоги до уроку з використанням міжпредметних зв’язків. Напрями здійснення інтеграції	стор.29
14	Завдання для самостійної	Проєктне навчання української мови та читання у початковій школі	стор.31

	роботи № 14		
15	Завдання для самостійної роботи № 15	Проєктні технології навчання як складові особистісно-зорієнтованих та розвивальних загальнопедагогічних систем. Класифікація учнівських проєктів	стор.33
16	Завдання для самостійної роботи № 16	Дослідницькі технології в контексті початкової шкільної мовної освіти: поняття, мета і завдання, етапи застосування на уроках рідної мови та читання	стор.35
17	Завдання для самостійної роботи № 17	Дослідницька діяльність учнів у процесі вивчення мовно-літературної освітньої галузі. Етапи застосування дослідницької технології на уроках рідної мови та читання в початковій школі	стор.37
18	Завдання для самостійної роботи № 18	Ігрові технології навчання рідної мови та читання в початкових класах	стор.39
19	Завдання для самостійної роботи № 19	Гра як феномен дитинства. Функції гри. Наукові дослідження можливостей використання гри на уроках мовно-літературної освітньої галузі	стор.41
20	Завдання для самостійної роботи № 20	Створення конспектів уроків української мови та читання з використанням інноваційних технологій навчання	стор.42

Вступ

Актуальність самостійної роботи студентів у контексті опанування інноваційних технологій навчання української мови та читання обумовлена докорінними змінами в освітньому просторі України. Адже сучасний вчитель перетворюється з транслятора знань на модератора освітнього процесу, який має орієнтуватися в цифрових інструментах та новітніх методиках навчання. Важливість самостійної роботи майбутніх учителів початкової школи обумовлена такими чинниками:

1. *Вимоги Нової української школи (НУШ)*. Сучасний стандарт початкової освіти вимагає від педагога вміння інтегрувати предмети, розвивати критичне мислення та медіаграмотність учнів. Студент має навчитися самостійно добирати методи, прийоми та форми навчання, доцільні для конкретної теми уроку мовно-літературної освітньої галузі. Тільки через глибоку самостійну підготовку майбутній учитель може опанувати інструменти індивідуалізації навчання для дітей з різними рівнями підготовки.

2. *Специфіка дисципліни*. Дисципліна «Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі» є динамічною. Те, що було інновацією вчора, сьогодні стає нормою. Самостійна робота дозволяє студентам практично опановувати сервіси (Canva, Wordwall, LearningApps) для створення інтерактивних вправ для уроків мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання), що фізично важко встигнути лише за аудиторні години. Дисципліна передбачає розробку авторських проєктів, лепбуків чи вебквестів з української мови та читання, що потребує часу на творчий пошук та апробацію.

3. *Формування професійної автономії.* Самостійна робота є фундаментом для самоосвіти – ключової компетентності вчителя впродовж життя. Вона привчає студента аналізувати науково-методичну літературу та фахові періодичні видання, формує вміння критично оцінювати готові цифрові ресурси та адаптувати їх під потреби учнів 1–4 класів.

4. *Психолого-педагогічний аспект*. Робота з молодшими школярами вимагає високого рівня емпатії та ігрових підходів. Через самостійне моделювання фрагментів уроків студент:

– Відпрацьовує навички застосування ігрових технологій (наприклад, театралізація чи мовні ігри).

– Вчиться поєднувати традиційне читання паперової книжки та технології з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій.

Основні напрями самостійної роботи

Напрям	Що саме опрацьовує студент
Когнітивний	Вивчення теорії інноваційних технологій
Технологічний	Створення власних дидактичних матеріалів у графічних та інтерактивних редакторах
Рефлексивний	Аналіз власної діяльності та оцінка ефективності обраної технології для навчання української мови та літературного читання

Завдяки самостійній роботі студент перестає бути пасивним слухачем. Він стає дизайнером освітнього досвіду. Для успішної самостійної роботи студентам варто опанувати такі ресурси:

– Canva for Education: створення яскравих робочих аркушів, презентацій та лепбуків.

– Wordwall: швидке створення шаблонів ігор (колесо фортуни, пошук слів, вікторини).

– Padlet: віртуальна дошка для колективної роботи, де діти можуть ділитися своїми враженнями від прочитаних книжок.

– StoryJumper: сервіс для створення власних електронних книг разом із учнями.

– Mentimeter: для миттєвих опитувань та рефлексії в кінці уроку (навіть для тих, хто ще тільки вчиться писати).

Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів освітньої програми «Початкова освіта та англійська мова» укладено відповідно до чинної навчальної програми з дисципліни «Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі

(української мови та читання) в початковій школі» для студентів, які здобувають другий (магістерський) рівень спеціальності А3 Початкова освіта.

До кожної теми самостійної роботи представлено понятійний апарат, перелік питань та основні положення теми та завдання для самостійної роботи, спрямовані на поглиблення знань курсу, формування методичної компетентності, вдосконалення умінь здобувачів організації освітнього процесу на уроках мовно-літературної (рідномовної) освітньої галузі. Також подано запитання та завдання для самоперевірки, список рекомендованої літератури.

Тема 1. Мета та завдання, основні поняття курсу

Завдання для самостійної роботи

1) Опрацюйте понятійний апарат до теми: інновації, технології навчання, гейміфікація, медіаграмотність, новітні технології в освіті.

2) Детально розписати алгоритм застосування конкретної технології (наприклад, «Кубик Блума» на уроці читання).

3) Скласти список безкоштовних онлайн-сервісів для створення інтерактивних вправ з української мови та читання.

4) Підготувати приклад фрагмента уроку з використанням однієї з інновацій.

5) Дати відповіді на питання для самоперевірки знань

1. Пріоритетні завдання предметів мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі відповідно до сучасних вимог.

2. Основні положення ДС початкової освіти.

3. Пріоритетні сучасні технології в освіті.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної роботи

1. **Мета вивчення дисципліни**. Курс «Інноваційні технології навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі» є ключовим для підготовки сучасного вчителя, здатного реалізувати вимоги Нової української школи (НУШ). Він поєднує класичну методику з новітніми інструментами цифровізації та інтерактиву. Мета – набуття майбутніми учителями уміння застосовувати інноваційні технології у процесі навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання) в початковій школі відповідно до сучасних вимог. Це означає не просто знання правил мови, а вміння ефективно використовувати сучасні методики для розвитку особистості дитини.

Ключові аспекти:

– Опанування інноваційних стратегій навчання мови та читання.

– Розвиток навичок проєктування уроків на засадах дитиноцентризму.

– Формування здатності обирати ІТ-інструменти для навчального процесу.

2. **Основні завдання курсу:**

Теоретичні: вивчити сутність поняття «педагогічна технологія» та відмінність інновацій від традиційних методик.

Методичні: опанувати технології критичного мислення, ігрові технології, метод проєктів та інтегроване навчання.

Технологічні: навчитися створювати цифровий контент (мультимедійні презентації, інтерактивні вправи, ментальні карти) для уроків української мови та читання.

Діагностичні: навчитися оцінювати результативність впроваджених інновацій.

3. **Основні поняття дисципліни.** Розуміння цього курсу базується на кількох фундаментальних поняттях.

Інновація в освіті – це процес оновлення, що вносить у навчання нові елементи (методи, прийоми), які підвищують його ефективність

Освітня технологія – створення і застосування процесу навчання і здобуття знань.

Інтерактивне навчання – така форма організації навчального процесу, де учні та вчитель перебувають у постійній взаємодії (діалозі).

Медіаграмотність – вміння дитини розрізняти факти та фейки у процесі роботи з інформацією, що є критичним у процесі читання сучасних текстів.

Гейміфікація – використання ігрових елементів (балів, рівнів, лідербордів) у неігрових контекстах навчання.

5. **Пріоритетні технології** (прикладний аспект). В межах курсу детально розглядаються інструменти, представлені у таблиці.

Технологія	Як вона використовується на уроках української мови та читання
Критичне мислення	Стратегії «Фішбоун», «Кубик Блума», «Діаграма Венна» для аналізу текстів.
Сторітелінг	Мистецтво розповідання історій для розвитку зв'язного мовлення.
BYOD (Bring Your Own Device)	Використання смартфонів для сканування QR-кодів із завданнями чи прослуховування аудіокниг
Daily 5 та Daily 3	Педагогічні системи для розвитку самостійності під час читання та письма

Рекомендована література

1. Анісімова Г. О., Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації / Г .О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 104 с.

2. Безрук *Г. З* досвіду проведення інтегрованих уроків. *Початкова школа*. *2000*. *№* 10. С. 44.

3. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя / А. О. Гін. 13-е видання. Харків : Вид. група «Основа», 2015.

Тема 2. Традиційне та інноваційне навчання української мови та читання. Сучасні проблеми навчання української мови, породжені розвитком науки і техніки

Завдання для самостійної роботи

1. **Опрацюйте понятійний апарат до теми:** традиційне навчання, класно-урочна система, компетенції, суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

2. **Порівняльна таблиця.** Заповніть порівняльну таблицю «Характеристика традиційного (пояснювально-ілюстративного) та інноваційного підходів до вивчення частин мови». Критерії: роль учня, роль учителя, джерела інформації, методи оцінювання.

3. **Педагогічне моделювання.** Оберіть тему з літературного читання (наприклад, «Українські народні казки») і запропонуйте два варіанти проведення етапу перевірки знань: 1) *традиційний* (фронтальне опитування) та 2) *інноваційний* (використання онлайн-вікторини – Kahoot/Quizizz або створення ментальної карти – MindMeister).

4. **Напишіть есе-роздум:** «Чи може інновація повністю замінити живу книгу на уроці читання? Переваги та ризики».

5. Підготуйте доповідь про те, як фрагментарне сприйняття інформації дітьми впливає на навичку читання великих художніх текстів. Запропонуйте 3 вправи для розвитку концентрації уваги (наприклад, методику «Daily 5»).

6. Проаналізуйте проблему «цифрового суржику» та спрощення мови в месенджерах. Розробіть пам'ятку для молодших школярів «Правила культури спілкування в Інтернеті».

7. **Медіа-конструктор.** Створіть інтерактивний плакат (наприклад, у Canva або Genially) до теми «Будова слова», де будуть поєднані відеопояснення, звукові файли та ігрові вправи.

8. Дайте відповіді на запитання для самоперевірки знань:

1. Критерії традиційного та інноваційного підходів до навчання мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання).

2. Функції вчителя в традиційній та інноваційній системі навчання української мови та літературного читання.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Основні поняття теми**. Тема «Традиційне та інноваційне навчання української мови та читання» охоплює трансформацію освітнього процесу від класичної класно-урочної системи до гнучких, технологічних підходів НУШ. Розвиток науки і техніки приніс не лише нові інструменти, а й специфічні виклики. Для розуміння різниці між підходами важливо розрізняти такі терміни:

Традиційне навчання – система, заснована на класно-урочній формі (Я. А. Коменський). Основна увага приділяється переказуванню знань, переказуванню інформації учителем, запам'ятовуванню учнем та роботі за зразком.

Інноваційне навчання – процес оновлення, що передбачає зміну ролі учня з пасивного слухача на активного учасника. Фокус зміщується з «накопичення знань» на «розвиток компетенцій».

Педагогічна технологія – системний метод проєктування, реалізації та оцінювання процесу навчання.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія – модель спілкування на уроці, де вчитель є фасилітатором (помічником), а учень рівноправним партнером у пошуку істини.

2. **Традиційне та інноваційне навчання.** Порівняльний аналіз представлений у таблиці.

Ознака	Традиційне навчання	Інноваційне навчання
Мета	Здобуття знань, формування та розвиток умінь, навичок	Розвиток особистості, критичного мислення
Роль вчителя	Джерело інформації, контролер	Тьютор, модератор, фасилітатор
Роль учня	Об'єкт впливу (пасивна)	Суб'єкт діяльності (активна)
Методи	Пояснювально-ілюстративні	Дослідницькі, ігрові, проєктні
Результат	Відтворення вивченого	Здатність застосувати знання в житті

Рекомендована література

1. Докучаєва *В. В.* Проектування інноваційних педагогічних систем *у* сучасному освітньому просторі *: Монографія / В. В.* Докучаєва. Луганськ *:* Альма-матер*,* 2005 .

2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176с.

3. Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни "Методика навчання української мови в початковій школі" : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2016 . Кн. 2 : Розділи: "Методика навчання грамоти", "Методика літературного читання". 255 с.

Тема 3. Проблема формування мовнокомунікативної професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у світлі інноваційних підходів. Креативність вчителя

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: мовнокомунікативна компетентність, креативність, дивергентне мислення, комунікація.

2. Дайте відповіді на запитання для самоперевірки знань:

– Труднощі для майбутніх педагогів, спричинених розвитком науки і техніки.

– Як розвивати креативну комунікацію учнів молодшої школи?

3. Накресліть візуальну схему «Портрет мовнокомунікативної компетентності вчителя НУШ», включивши такі блоки: *риторичні навички, емоційний інтелект, цифрова грамотність, культура мовлення*.

4. Порівняльний аналіз. Напишіть тези до теми «Фасилітатор та лектор: як змінюється мовна поведінка вчителя в інноваційному навчанні».

5. Реферат-дослідження «Вплив креативності вчителя на мотивацію учнів до вивчення рідної мови».

6. Вправа «Методичний сторітелінг». Оберіть будь-яке сухе правило з підручника української мови (наприклад, «Правопис префіксів») і перетворіть його на коротку казку або захопливу історію, яку дитина запам’ятає без зубріння.

7. Кейс-метод «Педагогічна імпровізація». Опишіть алгоритм своїх дій у ситуації: *«Учень поставив запитання про походження слова, відповіді на яке ви не знаєте. Як використати цю ситуацію для розвитку комунікативних навичок класу, не втративши авторитет?»*

8. Розробка дидактичної гри. Придумайте авторську гру на розвиток зв’язного мовлення, використовуючи лише підручні предмети або цифрові інструменти (наприклад, роботу з емодзі-ребусами).

9. **Проєкт «Вчитель-блогер».** Створіть сценарій (або запишіть коротке відео до 1.5 хв) для TikTok/Instagram, де ви креативно пояснюєте одну мовну норму (наприклад, правильний наголос у словах «одинадцять», «фаховий», «новий»).

10. Тестування. Пройдіть будь-який доступний тест на визначення рівня креативності (наприклад, тест Торренса або Медніка) та проаналізуйте, які ваші сильні сторони допоможуть вам у навчанні мовно-літературної освітньої галузі.

11. Рефлексивний щоденник. Опишіть свій досвід: *«Які мовні бар’єри я відчуваю під час публічного виступу і як я планую їх долати?»*

Рекомендовані ресурси для самопідготовки: платформа «ЕдЕра» або «Прометеус» (курси з критичного мислення та медіаграмотності); освітній портал «Нова українська школа».

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Основні поняття теми**. Формування мовнокомунікативної компетентності вчителя сьогодні виходить за межі простої грамотності. У світлі інноваційних підходів – це здатність педагога бути гнучким, переконливим та технологічним у спілкуванні з молодшими школярами.

Мовнокомунікативна професійна компетентність (МКП-компетентність) – це інтегральне утворення, що охоплює вільне володіння державною мовою, культуру мовлення, здатність до ефективної комунікації в освітньому середовищі та вміння розв’язувати конфлікти за допомогою слова.

Інноваційний підхід у комунікації – перехід від монологічного («вчитель говорить – учень слухає») до діалогічного та полілогічного спілкування, де акцент ставиться на взаємодії та партнерстві.

Фасилітація (мовна) – стиль комунікації, за якого вчитель не нав’язує думку, а за допомогою влучних запитань допомагає дитині самостійно прийти до висновку.

Цифрова комунікація вчителя – вміння вчителя грамотно та етично спілкуватися в месенджерах, соціальних мережах та освітніх платформах (нетикет).

Риторична культура – мистецтво публічного виступу, володіння голосом, мімікою та жестами для утримання уваги молодших школярів.

2. Креативність вчителя як професійна якість

Креативність – це не лише вміння малювати чи співати, це *творче мислення*, яке дозволяє вчителю відходити від шаблонів методики.

Складові креативності вчителя початкових класів:

Дивергентне мислення – здатність знайти кілька варіантів пояснення одного складного граматичного правила (через казку, через схему, через гру).

Педагогічна імпровізація – вміння швидко змінити хід уроку, якщо учні виявили цікавість до теми, не передбаченої планом, або якщо виникла нестандартна ситуація.

Мовна креативність (лінгвокреативність) – створення власних неологізмів, цікавих мовних зарядок, використання метафор, які зрозумілі сучасним дітям.

3. **Проблеми формування компетентності.** Розвиток науки та техніки породив специфічні труднощі для майбутніх педагогів:

Мовний бар'єр у цифровому просторі – складність у поєднанні академічної чистоти мови з необхідністю бути «на одній хвилі» з дітьми (використання сленгу чи запозичень).

Психологічна готовність до інновацій – страх вчителя бути менш обізнаним у технологіях, ніж учень.

Емоційне вигорання – високі вимоги до постійної креативності можуть призводити до виснаження, що негативно впливає на якість комунікації.

4. *Креативна комунікація.* Для майбутнього вчителя важливо використовувати такі методи: 1) *сторітелінг* – пояснення правил через захопливі історії, а не сухі дефініції; 2) *метод «перевернутого класу»* – учень стає джерелом інформації, а вчитель – креативним слухачем; 3) *театралізація* – використання елементів драми для вивчення літературних творів.

Рекомендована література

1. Гордієнко О. Риторична компетентність студентів закладів вищої освіти в контексті акмеологічного підходу. *Самоактуалізація викладача-філолога: акмеологічний аспект професійно-педагогічної діяльності* : монографія : кол. авторів (К. Климова, А. Плечко,
3. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабин І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці. *Відкритий урок*. 2002. №5 -
4. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: Навчальний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2007. 182 с.

Тема 4. Структура креативності як інтегрованої особистісної якості студентів педагогічних ВНЗ. Модель процесу створення педагогічної інновації

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: педагогічна креативність, інтегрована особистісна якість, педагогічна інновація, інноваційна компетентність.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань

1) Чому сторення інноваційних технологій важливо для початкової школи?

2) Опишіть етапи процесу створення педагогічної інновації (на уроках мови та читання).

3) Назвіть основні компоненти креативності майбутнього вчителя початкової школи

3. Побудова «Профілю власної креативності» Складіть таблицю-самооцінку на основі компонентів креативності. Оцініть кожен параметр за шкалою від 1 до 5 та аргументуйте свою оцінку.

Компонент	Показник (що оцінюємо)	Самооцінка	Обґрунтування
Мотиваційний	Бажання створювати авторські дидактичні матеріали		
Когнітивний	Знання нетрадиційних технік навчання мови і читання		
Діяльнісний	Вміння швидко змінювати хід уроку залежно від ситуації		
Рефлексивний	Здатність критично оцінити свій творчий проєкт		

4. Створення інтелект-карти. Візуалізуйте зв'язок між креативністю вчителя та успішністю учнів початкової школи. У центрі – «Креативність студента», відгалуження – вплив на мотивацію дітей, на якість знань із мовно-літературної освітньої галузі, на розвиток уяви під час читання тощо.

5. Моделювання інноваційного фрагмента уроку Використовуючи ***Модель процесу створення інновації***, розробіть проєкт одного з етапів уроку мовно-літературної освітньої галузі.

Модель процесу створення інновації.

І.Вибір проблеми (наприклад, діти плутають звуки та букви).

ІІ. Генерація ідеї. Замість таблиці використовуємо інновацію (наприклад, «звукові будиночки» або AR-картки).

ІІІ. Опис технології. Як дитина взаємодіє з матеріалом.

IV. Прогноз результату. Як це змінить рівень засвоєння теми.

6. Кейс-стаді «Трансформація тексту». Доберіть стандартний текст для читання з підручника 2-го класу. Запропонуйте 3 варіанти інноваційної роботи з ним, що виходять за межі простого переказу:

Варіант 1: Візуалізація через скрайбінг

Варіант 2: Створення фанфіка (продовження історії) у форматі коміксу.

7. Есе-прогноз «Вчитель-інноватор 2030» Напишіть коротке есе (до 1 сторінки) про те, як цифрова креативність (ШІ, VR-технології) змінить структуру особистості вчителя початкових класів та які компоненти креативності стануть пріоритетними. Під час виконання завдань орієнтуйтеся на НУШ (Нову українську школу). Використовуйте сервіси візуалізації (Canva, Miro, Coggle). Інновація має бути не просто «цікавою», а методично доцільною, тобто вирішувати конкретну проблему навчання, це не обов'язково щось складне або дороге. Найкраща інновація на уроці – це та, що змушує очі дитини світитися, а правила граматики – ставати зрозумілими без складного заучування. Заповніть чек-лист самооцінки педагогічної інновації

Тема розробки: _____ **Предмет:** (Українська мова / Літературне читання) **Цільова група:** (клас) ___

№	Критерій оцінювання	Самооцінка (0-2 бали)	Коментар/ обґрунтування
1	**Адресність:** чи вирішує інновація конкретну проблему (наприклад, низьку грамотність або відсутність інтересу до читання)?		
2	**Новизна:** Чим цей підхід відрізняється від стандартного викладання за підручником? (нова форма, метод або засіб).		
3	**Методична доцільність:** чи відповідає інновація віковим особливостям молодших школярів та вимогам НУШ?		
4	**Креативність виконання:** чи містить розробка оригінальні авторські елементи (ігри, візуалізацію, інтерактив)?		

5	**Технологічність:** чи зможе інший вчитель повторити ваш досвід, використовуючи наданий опис?		
6	**Прогнозований результат:** чи є чітке розуміння того, як ця інновація покращить знання учнів?		
7	**Рефлексія:** чи бачите ви слабкі місця у своїй ідеї та шляхи їх вдосконалення?		

Шкала оцінювання: 0 балів – критерій не виражений (традиційний підхід); *1 бал* – критерій виражений частково (є цікаві елементи, але бракує системності); *2 бали* – критерій виражений повною мірою (високий рівень інноваційності).

Інтерпретація результатів: *12–14 балів – «агент змін»:* ваша розробка є цілісною інновацією, готовою до впровадження та поширення серед колег. *8–11 балів – «творчий пошук»:* проєкт має гарний потенціал, але потребує доопрацювання методичної частини або технічних деталей. *0–7 балів – «репродуктивний рівень»:* спробуйте відійти від шаблонів, подумайте, як перетворити учня зі слухача на активного творця.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Основні поняття теми.**

Педагогічна креативність – здатність майбутнього вчителя відходити від шаблонних методів навчання, генерувати оригінальні ідеї та ефективно розв'язувати нестандартні педагогічні задачі.

Інтегрована особистісна якість – сукупність характеристик студента, що в поєднанні забезпечують готовність до творчої діяльності.

Педагогічна інновація – цілеспрямований процес пошуку та впровадження нових форм, методів та прийомів роботи на уроці для підвищення ефективності навчання.

Креативний потенціал студента – сукупність внутрішніх ресурсів (знань, умінь, психологічних рис), які дозволяють реалізувати творчий підхід у майбутній професії.

2. **Структура креативності майбутнього вчителя.** Креативність студента-педагога не є однорідною. Вона складається з чотирьох ключових компонентів:

Мотиваційний – наявність інтересу до професії, бажання самовдосконалюватися та створювати щось нове.

Когнітивний – знання теорії творчості, методики навчання мовно-літературної освітньої галузі.

Діяльнісний (процесуальний) – володіння технологіями (наприклад, сторітелінг, кейс-методи), здатність трансформувати навчальний матеріал.

Рефлексивний – здатність оцінювати власні творчі здобутки та коригувати педагогічну стратегію.

3. **Модель процесу створення педагогічної інновації** (на уроках мовно-літературної освітньої галузі). Створення інновації в початкових класах – це не просто «цікава ідея», а системний процес. Модель має такий вигляд:

Етап I: Діагностико-прогностичний. *Аналіз проблеми*: чому учні втрачають інтерес до читання? Які теми з граматики засвоюються найскладніше? *Визначення мети:* наприклад, підвищити швидкість читання через гейміфікацію.

Етап II: Креативне проєктування (пошук ідеї). *Адаптація методу:* вибір інструменту (лепбуки, ментальні карти, інтерактивні плакати для вивчення частин мови). *Створення сценарію*: розробка уроку-квесту або уроку-подорожі «У країні Іменника».

Етап III: Апробація (практична реалізація) – впровадження розробленої методики безпосередньо в класі під час педагогічної практики, спостереження за реакцією дітей та рівнем засвоєння знань.

Етап IV: Корекційно-результативний. Аналіз результатів: чи спрацювала інновація, що потрібно змінити? Формування методичних рекомендацій для колег.

Коли студент-педагог створює інновацію (наприклад, візуалізує правила орфографії через казкових персонажів), він перетворює навчання з механічного запам'ятовування на

живий творчий процес, таким чином, наприклад, допомагає подолати *абстрактність мовних норм.*

Рекомендована література

1. О. Гордієнко. Дидактичні ігри у процесі формування монологічного мовлення учнів початкової школи *Актуальні питання гуманітарних наук:* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 84. Том 1. 370 с. С.290 - 296. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-41 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/84_2025/part_1/43.pdf
2. Докучаєва *В. В.* Проектування інноваційних педагогічних систем *у* сучасному освітньому просторі *: Монографія / В. В.* Докучаєва. Луганськ *:* Альма-матер, 2005 .
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176с.
4. Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни "Методика навчання української мови в початковій школі" : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2016 . Кн. 2 : Розділи: "Методика навчання грамоти", "Методика літературного читання". 255 с.

Тема 5. Класифікації педагогічних технологій. Інновації на заняттях з української мови та читання

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: педагогічна технологія, класифікація технологій, інноваційна технологія, інтерактивне навчання, ІКТ, сторітелінг, ейдетика.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань

1) Проаналізуйте таку інновацію: *«Використання методу «Шість капелюхів» на уроці читання під час аналізу казки».*

2) Назвіть інноваційні технології для уроків української мови в початковій школі.

3) Які Ви знаєте інноваційні технології для уроків літературного читання?

3. Створення порівняльної таблиці «Традиція та інновація» Порівняйте традиційну методику навчання грамоти та одну з інноваційних технологій (наприклад, методику використання конструктора LEGO «Шість цеглинок» на уроках мови).

Критерій для порівняння	Традиційна методика	Інноваційна технологія (назва)
Роль вчителя	Транслятор знань	Фасилітатор, коуч
Роль учня	Пасивний слухач	Активний дослідник
Провідний метод	Пояснювально-ілюстративний	
Результат	Знання правил	Сформована компетенція

4. Побудова структурно-логічної схеми класифікацій. Складіть розгорнуту схему класифікації педагогічних технологій, використовуючи різні класифікаційні ознаки

5. «Технологічна трансформація» Оберіть стандартну тему з курсу української мови (наприклад, «Правопис власних назв» або «Будова слова»). Запропонуйте, як реалізувати її вивчення за допомогою трьох різних технологій:

Ігрова технологія (створіть опис гри).

Проєктна технологія (визначте тему та продукт проєкту).

ІКТ-технологія (підберіть конкретний цифровий ресурс).

6. Розробка дидактичного інструментарію за ТРКМ. Для уроку літературного читання (твір на вибір) підготуйте по одному завданню на кожну грань **«Кубика Блума»**: 1) *Назви...* (персонажів); 2) *Поясни...* (чому герой так вчинив); 3) *Запропонуй...* (інший фінал); 4) *Придумай...;* 5) *Поділись...;* 6) *Чому...*

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. Класифікація педагогічних технологій. Розуміння структури технологій допомагає студенту обрати правильний інструментарій для конкретної мети. *За рівнем застосування:* загальнопедагогічні, предметні (галузеві), локальні (модульні). *За концепцією набуття досвіду:* асоціативно-рефлекторні, біхевіористські, розвивальні. *За орієнтацією на особистісні структури:* інформаційні (знання, вміння, навички), операційні (способи розумових дій – СРД), саморозвивальні (самостійна робота). *За змістом:* навчальні, виховні, загальноосвітні, професійно-орієнтовані.

2. Інновації на уроках української мови та читання. Інновації в філологічній царині початкової школи спрямовані на розвиток комунікативної компетентності та читацької грамотності. Технології для вивчення української мови: 1) *Алгоритмізація навчання* – використання блок-схем для розрізнення частин мови або правопису складних слів. 2) *Метод проєктів* – створення «Словничка цікавих слів» або «Червоної книги рідної мови». 3) *Ігрові технології* – лінгвістичні ігри, квести «Пошук втраченої коми», ребуси та анаграми. 4) *Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)* – використання онлайн-конструкторів вправ (LearningApps), мультимедійних презентацій

Технології для уроків літературного читання: 1) *Технологія розвитку критичного мислення* – «Кубик Блума», «Діаграма Венна» (для порівняння героїв), «Дерево передбачень». 2) *Сторітелінг* – мистецтво цікавого викладу тексту, створення власних історій за малюнками. 3) *Театралізація* – інсценізація уривків, «інтерв'ю з літературним героєм». 4) *Ейдетика* – використання образних асоціацій для швидкого запам'ятовування віршів та біографій письменників.

Рекомендована література

1. Лисенко Г.О. З досвіду проведення інтегрованих уроків. *Бібліотечка вчителя початкової школи.* 2000. № 11-12. С.23.

2. Лукашук І. В. Зацікавлення учнів на уроках читання засобами інтерактивних технологій. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу : досвід, реалії, перспективи :* збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. Голубовської. Житомир, 2023. 196 с. С. 81 – 84.

3. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.

Тема 6. Класифікації за характером мети: інформаційно-діяльнісні технології, особистісно-орієнтовані, творчо-розвивальні, технології саморозвитку, технології виховання. За способом навчання: технології інтенсивного навчання, випереджувального навчання, технології диференційованого навчання, проєктна технологія, дослідницька технологія, індивідуалізація навчання, технологія співпраці, ігрові технології, технології інтерактивного, технології інтегрованого навчання, тренінгові технології

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: інформаційно-діяльнісні технології, творчо-розвивальні , особистісно-орієнтовані, технології саморозвитку і виховання.
2. **Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань**

1) Визначте, до якого типу за характером мети належить технологія «Сторітелінг» на уроках читання. Обґрунтуйте відповідь.

2) Розробіть фрагмент уроку мови, де поєднано *інформаційно-діяльнісну* мету (вивчення правила) та *ігровий* спосіб навчання.

3) Опишіть, як за допомогою технології *саморозвитку* можна організувати вивчення словникових слів у 2-му класі.

3. Прочитайте план-конспект (фрагмент) уроку української мови у 3-му класі, де інтегровано декілька інноваційних технологій для максимального залучення учнів. Проаналізуйте його з погляду доцільності і переваг використання інноваційних технологій.

План-конспект фрагменту уроку (комбінований тип)

Тема: Частини мови. Закріплення знань про Іменник. *Інноваційні технології:* ТРКМ (критичне мислення), гейміфікація, кооперативне навчання.

1. Етап. Актуалізація знань (технологія ТРКМ – «Кластер»). Замість фронтального опитування вчитель пропонує створити «мозкову карту» іменника на дошці. Дія: учні називають усе, що знають про іменник (питання, назви істот/неістот, власні/загальні назви), а вчитель або учень-асистент малює зв'язки. Мета: візуалізація структури знань.

2. *Етап. Вивчення/закріплення (технологія гейміфікації – «Лінгвістичне лото»). Робота в групах*. Кожна група працює з набором карток зі словами. Потрібно розсортувати їх у «кошики»: Хто? (Істоти) та Що? (Неістоти). Інноваційний елемент: одне слово в наборі є «пасткою» (наприклад, слово *«біг»* або *«читання»*, які за значенням схожі на дію, але за питанням – іменники). Це створює проблемну ситуацію.

3. *Етап: опрацювання тексту (технологія «Капелюхи мислення»).* Учням пропонується короткий текст про рідну мову. Клас ділиться на групи (за кольорами капелюхів): 1) *Білий капелюх: з*найти в тексті лише факти (тільки іменники, що позначають конкретні предмети); 2) *Жовтий капелюх:* знайти «позитивні» іменники (слова, що викликають радість: *свято, мова, пісня*). 3) *Чорний капелюх:* подумати, що станеться, якщо іменники зникнуть із мовлення (проблема). 4) *Червоний капелюх:* які почуття викликає текст? (емоційні назви).

4. *Етап: Рефлексія (Інтерактивна вправа «Сенкан»).* Складання п'ятирядкового вірша (сенкана) про іменник:

Іменник.
Важливий, цікавий.
Називає, допомагає, звучить.
Він дає назви предметам.
Частина мови.

Результати аналізу оформіть у вигляді таблиці:

Технологія	Роль у цій моделі	Результат
ТРКМ	Впорядковує інформацію.	
Гейміфікація	Знімає напругу та страх помилки	
Кооперація	Робота в групах («Капелюхи»).	

Для довідок: учень бачить логічні зв'язки; висока залученість(азарт); розвиток комунікації та лідерства.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. Класифікації за характером мети (цільовий підхід). Для опанування теми класифікації інноваційних технологій за характером мети та способом навчання важливо розрізняти вектори їхнього впливу: від простої передачі знань до цілісного формування особистості дитини. Класифікація за характером мети (цільовий підхід) відповідає на запитання: «Який основний результат ми хочемо отримати?»

Інформаційно-діяльнісні технології. Пріоритет – засвоєння мовних норм та правил через активні методи (алгоритми, вправи-трансформації, опорні схеми).

Особистісно-орієнтовані технології – ставлять у центр унікальну особистість учня. На уроках читання це проявляється через вибір текстів за інтересами, створення ситуації успіху та врахування індивідуального темпу засвоєння матеріалу.

Творчо-розвивальні технології – методики, що стимулюють розвиток пізнавальних процесів (уяви, мислення, мовлення). Сюди відносять ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких задач), складання казок, метафор, лінгвістичне конструювання.

Технології саморозвитку. Наприклад, методика Марії Монтессорі або технології дистанційного самонавчання мови.

Технології виховання (соціовиховні) – спрямовані на формування ціннісних орієнтирів, патріотизму та етики через зміст текстів для читання та групову взаємодію.

2. Класифікація за способом навчання (процесуальний підхід). Цей аспект розкриває, як саме організовано взаємодію між вчителем та учнем.

Пояснювально-ілюстративний спосіб – традиційний підхід, де інновація може полягати у використанні мультимедіа (відео-уроки, анімовані правила).

Проблемно-пошуковий спосіб – навчання через вирішення суперечностей. Наприклад: «Чому слова *сонце* і *сон* схожі, але мають різні корені?». Учень стає дослідником.

Ігровий – навчання через гру (дидактичні ігри, квести, рольові ігри за сюжетами творів).

Дистанційний/змішаний – дозволяє індивідуалізувати процес вивчення.

Проєктний спосіб – створення конкретного продукту (лепбук про письменника, цифрова газета класу, відеопрезентація книги).

3. **Приклади для початкової школи** представлено в таблиці

Тип технології (мета)	Приклад методу на уроці мови/читання	Спосіб навчання
Особистісно-орієнтована	Щоденник читача (рефлексія власних почуттів).	Діалогічний
Творчо-розвивальна	Метод «Фантастичні гіпотези» (Що було б, якби буква «А» зникла?).	Проблемний
Інформаційно-діяльнісна	Інтерактивний диктант на платформі Wordwall.	Програмований
Технологія виховання	Обговорення морального вибору героя (метод «PRES»).	Комунікативний

Рекомендована література

1. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Київ, 2000. 368 с.

2. Освітні технології: Навч.метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пєхоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.

3. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 514с.

4. Перспективні педагогічні технологи в шкільній освіті: Навчальний посібник/ За заг. ред. С.П. Бондар. Рівне: Тетіс, 2003. 200с.

5. Сучасні підходи до методології лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень : монографія / Л. О. Артеменко та ін. ; під ред. Т. М. Тимошенкова. Харків : НУА, 2021. 133 с.

Тема 7. Застосування мультимедійних технологій навчання на заняттях з рідної мови і читання

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: мультимедіа, мультимедійні технології навчання, інтерактивність.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань:

1) Дайте визначення базових понять теми: медіаграмотність, інтерактивність, буктрейлер.

2) Як мультимедійні технології допомагають забезпечити зворотній зв'язок в освітньому процесі?

3. Проаналізуйте 3–5 онлайн-платформ (наприклад, *LearningApps, Wordwall, Genially, Canva*) та складіть порівняльну таблицю їхніх можливостей для навчання фонетики, лексики або аналізу художнього тексту.

4. Огляд методичної літератури. Складіть анотований список із 5 статей (за останні 3 роки) про використання мультимедіа на уроках мови. Виділіть основні переваги та ризики, які зазначають автори.

5. Термінологічний словник. Складіть тезаурус за темою (не менше 15 понять), додавши власні приклади того, як кожне поняття реалізується саме на уроках читання.

6. Розробка дидактичної гри. Створіть у сервісі *LearningApps* інтерактивну вправу на вибір: *«Класифікація частин мови» або «Орфографічний квест» (з мови); «Хронологія подій у казці» або «Впізнай героя за описом» (з читання).*

7. Створення мультимедійної презентації. Підготуйте супровід до уроку вивчення нової теми (наприклад, «Іменник» або «Творчість Лесі Українки»), дотримуючись правил дизайну (мінімум тексту, якісна візуалізація, інтерактивні переходи).

8. Проєктування буктрейлера. Створіть сценарій (розкадровку) або короткий відеоролик (до 1 хв.) до одного з програмових творів дитячої літератури.

9. Моделювання фрагмента уроку. Напишіть конспект етапу «Мотивація навчальної діяльності» або «Закріплення знань» з використанням конкретного мультимедійного засобу (QR-коди, віртуальна дошка Padlet тощо).

10. Методичні рекомендації. Сформулюйте 10 порад для вчителя щодо дотримання санітарно-гігієнічних норм та психологічної безпеки учнів у процесі роботи з гаджетами.

11. Портфоліо цифрових ресурсів. Створіть власну «скарбничку» посилань на готові якісні медіаматеріали (YouTube-канали з казками, онлайн-словники, інтерактивні тренажери з правопису).

12. Перевірте якість виконання завдань за критеріями, представленими у таблиці (самооцінювання результатів роботи).

Критерій	Показник успіху
Доцільність	Медіазасіб допомагає розкрити тему, а не просто розважає
Естетичність	Шрифт читабельний, кольори приємні, зображення високої якості.
Грамотність	Відсутність помилок у текстовому наповненні мультимедіа
Інтерактивність	Наявність елементів, що передбачають активну дію учня

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Дидактичні інструменти на уроках.**

Мультимедіа – комбінування різних форм презентування інформації (тексту, звуку, графіки, анімації та відео) в одному об'єкті чи системі.

Мультимедійні технології навчання – сукупність методів і засобів збирання, опрацювання та передавання інформації за допомогою комп'ютерної техніки для підвищення ефективності освітнього процесу.

Інтерактивність – здатність системи реагувати на дії користувача, створюючи діалог між учнем і навчальним засобом.

Мультимедійна презентація – логічно пов'язана послідовність слайдів, що візуалізують мовний матеріал (правила, схеми речень) або літературні образи.

Електронний підручник / посібник – навчальне видання, що містить систематизований матеріал з рідної мови чи читання, доповнений інтерактивними завданнями, аудіосупроводом та гіперпосиланнями.

Буктрейлер – короткий відеоролик про книгу, що має на меті зацікавити учнів читанням твору (актуально для уроків літературного читання).

Аудіокнига / подкаст – озвучений текст літературного твору або навчального матеріалу, що розвиває уміння аудіювання та правильної вимови.

2. **Методичні поняття**

Медіаграмотність – рівень опанування учнями вмінь аналізувати, оцінювати та створювати медіатексти під час вивчення мови.

Візуалізація навчання – представлення мовних одиниць (частин мови, структури слова) у вигляді наочних образів, графіків та інтерактивних схем.

Комп'ютерна підтримка уроку – використання ПЗ та онлайн-сервісів на певних етапах заняття (наприклад, Kahoot для перевірки знань або LearningApps для тренувальних вправ).

Гіпертекст – форма організації тексту, в якій одиниці інформації (слова, речення) з'єднані асоціативними зв'язками (гіперпосиланнями), що дозволяє нелінійно вивчати матеріал.

3. **Психолого-педагогічні аспекти проблеми використання ММТ.**

Принцип наочності (цифровий) – реалізація класичного принципу навчання через сучасні цифрові інструменти, що активізують зорову пам'ять.

Пізнавальна активність – стан готовності учня до енергійного оволодіння мовними знаннями під впливом цікавого мультимедійного контенту.

Кліпове мислення – особливість сприйняття інформації сучасними учнями короткими яскравими фрагментами, яку вчитель враховує під час створення мультимедійних матеріалів.

Порівняльна таблиця впливу МТН на уроки

Компонент уроку	Традиційний підхід	З використанням МТН
Сприйняття тексту	Читання «про себе» або вголос	Поєднання тексту, професійного озвучення та відеоряду
Вивчення граматики	Запис схем крейдою на дошці	Динамічні анімовані моделі побудови речень
Зворотний зв'язок	Перевірка зошитів (відкладена)	Миттєва перевірка через інтерактивні тести

Рекомендована література

1. Державний стандарт початкової освіти. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#n12

2. Концепція Нової української школи. URL: https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pd..

3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта / Уклад.: Гордієнко О.А. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 38 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/45810.

4. Типові освітні програми для закл. Загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: Т Д «ОСВІТА- ЦЕНТР», 2018. 240 с.

5. Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 3-4 класи / Уклад. А.В. Лотоцька. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 144 с.

Тема 8. Місце мультимедійних технологій на уроці як в колективній, так і в самостійній роботі учнів

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: інтерактивна дошка, мультимедійна фронтальна експозиція, хмарні технології, гейміфікація колективної взаємодії.
2. Опишіть особливості використання ММТ на уроках української мови та читання в самостійній та колективній роботі учнів.

3. **Побудуйте порівняльну карту-схему** «Мультимедіа: колектив та індивідуал». Для цього визначте 5 етапів уроку (наприклад: актуалізація, вивчення нового, закріплення, контроль, рефлексія). Для кожного етапу запропонуйте два варіанти використання МТ: один для колективної роботи (наприклад, інтерактивне опитування на дошці), інший – для самостійної (наприклад, робота з адаптивним тренажером). Складіть таблицю або інтерактивну ментальну карту.

4. **Проєктувальне завдання** (практичне). Розробити сценарій «цифрового переходу» для конкретної теми з рідної мови (наприклад, «Правопис префіксів»).

Крок 1 (колективно). Створіть фрагмент презентації або інтерактивну вправу для фронтального аналізу типових помилок (обговорення з усім класом).

Крок 2 (самостійно). Створіть посилання на індивідуальне завдання (наприклад, тест у *Google Forms* або гру в *Wordwall*), де рівень складності змінюється залежно від успіхів учня.

Крок 3. Напишіть коротке обґрунтування, чому і який матеріал ви винесли на колективне обговорення, а чому і який на самостійне опрацювання.

5. **Аналіз методичних ризиків**. Проаналізуйте запропоновані кейси та запропонуйте рішення:

Кейс А (колективна робота). Вчитель показує довгий навчальний мультфільм (15 хв.), але учні втрачають концентрацію через 5 хвилин. *Завдання: запропонуйте інтерактивні паузи, які допоможуть зробити перегляд активним?*

Кейс Б (самостійна робота). Учень швидко виконав інтерактивну вправу на планшеті за 3 хвилини, тоді як іншим потрібно 10. *Завдання: запропонуйте додаткове мультимедійне завдання «закритого типу» для сильних учнів?*

6. Сформуйте «Цифрову валізу вчителя», класифікувавши сервіси за можливістю їх використання. Приклад виконання представлений у таблиці.

Категорія	Сервіс (Приклад)	Функція для уроку мови/читання
Колективна взаємодія	*Padlet, Mentimeter*	Спільний мозковий штурм, збір ідей
Колективний контроль	*Kahoot, Plickers*	Фронтальна перевірка знань у формі гри
Самостійне тренування	*LearningApps, Quizlet*	Заучування словникових слів, правил
Самостійна творчість	*Canva, Storyjumper*	Створення власної цифрової книги або коміксу

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Поняття спільного (колективного) використання.** У колективній роботі мультимедія виступає як інструмент візуалізації та фронтальної взаємодії.

Мультимедійна фронтальна експозиція – спільне переглядання та обговорення візуального контенту (презентацій, навчальних фільмів), де вчитель керує темпом сприйняття.

Інтерактивна дошка (Interactive Whiteboard) – сенсорний екран, що дозволяє вчителю та учням маніпулювати об’єктами, робити помітки поверх зображень та зберігати результати колективної роботи.

Хмарні технології спільної роботи – цифрові платформи (наприклад, Google Classroom, Padlet), де група учнів одночасно працює над одним документом, проєктом або віртуальною дошкою.

Гейміфікація колективної взаємодії – використання змагальних механік (наприклад, вікторини *Kahoot* чи *Quizziz*) для стимулювання активності всієї групи в реальному часі.

2. **Поняття самостійної (індивідуальної) роботи.** Тут мультимедія стає *персональним середовищем навчання,* яке адаптується під темп конкретного учня.

Персоналізована траєкторія навчання – можливість учня самостійно обирати складність та послідовність вивчення матеріалу за допомогою адаптивних програм.

Інтерактивний тренажер –програмне забезпечення для самостійного відпрацювання навичок (граматики, техніки читання) з миттєвим автоматичним зворотним зв’язком.

Асинхронне навчання – формат, за якого учень самостійно опрацьовує мультимедійні лекції чи скринкасти у зручний для нього час, не прив'язуючись до групи.

Електронне портфоліо учня (E-portfolio) – індивідуальна збірка цифрових робіт учня, що демонструє його прогрес у самостійному опануванні предмета.

3. **Методичні зв'язки та моделі впровадження.** Ці поняття пояснюють, як саме МТ інтегруються в структуру уроку:

Змішане навчання – модель, що поєднує традиційне навчання в класі (колективне) з онлайн-навчанням (самостійним).

Перевернуте навчання – методика, в якій теоретичний матеріал учень вивчає самостійно через відеопрезентації вдома, а практичне закріплення відбувається колективно в класі.

Мультимедійна підтримка етапу рефлексії – використання цифрових інструментів (опитування, хмари слів) для швидкого підбиття підсумків спільної діяльності.

Порівняльна характеристика ролі МТ

Характеристика	Колективна робота	Самостійна робота
Основна функція	Стимулювання дискусії, наочність	Тренування, поглиблення знань
Роль вчителя	Модератор, фасилітатор.	Т'ютор, консультант.
Контроль	Синхронний (всім класом).	Автоматизований або самоконтроль
Темп	Визначається вчителем	Визначається учнем

Рекомендована література

1. Гордієнко О.А. Тестові завдання для самоконтролю з оволодіння студентами закладів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» освітньою компонентою «Інноваційні технології навчання української мови»: методичні матеріали. Житомир, 2022. 71 с.

2. О. Гордієнко. Дидактичні ігри у процесі формування монологічного мовлення учнів початкової школи *Актуальні питання гуманітарних наук:* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 84. Том 1. 370 с. С.290 - 296. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-41 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/84_2025/part_1/43.pdf

3. Олена Гордієнко. Використання методу вправ у розвитку діалогічного мовлення учнів плчаткових класів. *Актуальні питання гуманітарних наук:* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 82. Том 1. 492 с. С. 422 - 429. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-1-61. URL:http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/43053

4. Денисюк М. А. Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення літературних творів на уроках читання. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу : досвід, реалії, перспективи :* збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. Голубовської. Житомир, 2023. 196 с. С.72 – 75.

5. Сучасні підходи до методології лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень : монографія / Л. О. Артеменко та ін. ; під ред. Т. М. Тимошенкова. Харків : НУА, 2021. 133 с.

Тема 9. Дидактичні завдання та особливості уроків з мультимедійним супроводом. Методика організації роботи учнів на уроці з використанням комп'ютерів

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: інтенсифікація навчання, диференціація та індивідуалізація, медіакомпетентність, комп'ютерне моделювання, алгоритмізація правил.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань:

1) Опишіть методичні завдання уроку мовно-літературної освітньої галузі з використанням МТ.

2) Назвіть специфічні прийоми використання МТ на уроках мовно-літературної освітньої галузі (української мови та читання).

3. **Проаналізуйте готовий відеоурок або мультимедійну презентацію** з Інтернету для 1–4 класів (на вибір). Оцініть ресурс за критеріями, що відповідають особливостям початкової школи: 1) *тривалість:* чи не перевищує відео/робота з презентацією санітарні норми (10–15 хв)? 2) *наочність*: чи допомагають образи зрозуміти правило, або вони є лише декораціями? 3) *інтерактивність:* чи передбачені в ресурсі паузи для запитань, міркувань або виконання завдань у зошиті? У результаті заповненіть лист експертної оцінки з висновком «Рекомендовано/не рекомендовано до використання».

4. **Розробити технологічну карту фрагмента уроку** української мови або читання, де комп'ютер використовується на різних етапах: 1) для етапу *актуалізації* запропонуйте мультимедійну гру (наприклад, кросворд або «Знайди пару»); 2) для етапу *вивчення нового* опишіть анімовану модель (наприклад, як корінь слова приєднує суфікс); 3) для етапу *фізкультхвилинки* оберіть або опишіть відеопаузу для очей та постави з метою продемонструвати зміну видів діяльності (екран → зошит → руханка → обговорення).

5. **Запропонуйте розв'язання педагогічних ситуацій**, що виникають під час використання комп'ютерів.

Ситуація 1. Під час уроку раптово вимкнули світло або зник Інтернет. Як ви зміните хід уроку, щоб реалізувати заплановані дидактичні завдання без мультимедіа?

Ситуація 2. Один комп'ютер на весь клас (інтерактивна дошка). Як організувати роботу так, щоб активними були всі учні, а не лише той, хто стоїть біля дошки?

Ситуація 3. Учні занадто збуджені після інтерактивної гри та не можуть зосередитися на каліграфічному письмі. Запропонуйте методичний прийом для зосередження уваги дітей.

6. **Створити власний дидактичний матеріал** у сервісі *Canva* або *Genially*, який відповідає принципу когнітивної легкості.

Для уроку мови: інфографіка «Алгоритм перевірки ненаголошених е-и».

Для уроку читання: інтерактивний плакат за казкою (з кнопками-підказками про героїв). Використовувати не більше 3-х кольорів та мінімум тексту (шрифт не менше 24 пт).

7. Підготуйте пам'ятку для батьків та вчителів «Ком'ютер і дитина: 5 ТАК і 5 НІ». Включіть правила щодо відстані до екрана, освітлення робочого місця, правильної постави та частоти перерв.

8. Заповніть таблицю для самоперевірки.

Я виконав завдання, якщо...	Так/Ні
Обґрунтував доцільність використання ІТ на кожному етапі уроку	
Врахував санітарні норми часу для певної вікової групи	
Поєднав роботу за комп'ютером з роботою в зошиті/підручнику	
Підготував «план Б» на випадок технічної несправності	

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Дидактичні завдання мультимедійного уроку**

У початковій школі мультимедіа не є самоціллю, а засобом розв'язання конкретних освітніх задач.

Інтенсифікація навчання – збільшення обсягу виконаних завдань за рахунок зменшення часу на механічні процеси (наприклад, замість переписування вправи з дошки – робота з готовим інтерактивним шаблоном).

Актуалізація опорних знань – швидке відновлення в пам'яті вивченого через яскраві схеми, відеозагадки або інтерактивні тести.

Диференціація та індивідуалізація – створення умов, де кожен учень досягає мети з урахуванням його можливостей (наприклад, використання навушників для прослуховування тексту тими, хто повільно читає).

Формування медіакомпетентності – навчання дітей початковим навичкам критичного сприйняття цифрової інформації та дотримання правил безпеки в мережі.

2. **Особливості уроків у початковій школі.** Під час використання комп'ютерних технологій з молодшими школярами слід враховувати їхню психофізіологію.

Принцип домінування наочно-образного мислення – інформація має подаватися через яскраві, динамічні образи, оскільки абстрактні правила засвоюються важче.

Санітарно-гігієнічний регламент – чітке обмеження безперервної роботи за екраном (для 1 класу – до 10 хв, 2–4 класів – до 15 хв).

Динамічна зміна видів діяльності – обов'язкове чергування роботи з гаджетом, підручником, зошитом та проведення фізкультхвилинок (у тому числі за допомогою мультимедіа).

3. **Методика організації роботи на уроках мови та читання.** Застосування комп'ютерів має специфічні прийоми залежно від предметної галузі. ***На уроках української мови:***

Комп'ютерне моделювання мовних одиниць – використання анімації для демонстрації процесів (наприклад, як «втікає» префікс або як змінюється закінчення у процесі відмінювання).

Інтерактивний диктант – вписування пропущених літер безпосередньо в електронний текст із миттєвою перевіркою («усміхнене» або «сумне» сонечко як оцінка).

Алгоритмізація правил – створення разом із дітьми блок-схем виконання орфографічних дій на інтерактивній дошці

На уроках літературного читання:

Метод «озвучування» – самостійний запис на диктофон учнем власного прочитування текстів та наступним слуханням та аналізом виразності.

Віртуальна екскурсія – подорож місцями життя автора або в декорації художнього твору (наприклад, «хата Тараса Шевченка»).

Робота з медіатекстом – порівняння тексту книги з фрагментом екранізації або аудіокнигою (розвиток критичного мислення)

Методичні етапи використання МТ представлено в таблиці.

Етап уроку	Методичний прийом	Інструмент
Мотивація	Створення проблемної ситуації за допомогою відео	Короткий мультфільм, трейлер до теми
Сприйняття	Подача нового матеріалу в динаміці	Анімована презентація, інфографіка
Закріплення	Ігрова діяльність	Квести в LearningApps, Wordwall
Рефлексія	Миттєвий зворотний зв'язок	Онлайн-опитування, «Хмара слів» (Mentimeter)

Рекомендована література

1.Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / За ред.. проф. К.Я.Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. франка. 2015. 220 с.

2.Анісімова Г. О., Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації / Г .О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 104 с.

3. Безрук *Г. З* досвіду проведення інтегрованих уроків. *Початкова школа*. *2000*. *№* 10. С. 44.

4. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя / А. О. Гін. 13-е видання. Харків : Вид. група «Основа», 2015.

5. Гордієнко О.А. Професійна готовність майбутніх учителів початкових класів до розвитку мовлення учнів на уроках читання за допомогою творів образотворчого мистецтва. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти*: збірник науково-методичних праць /за заг.ред. В.Є.Литньова, Н.Є.Колесник, Т.В.Наумчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 648 с. С. 30 – 36.

Тема 10. Інтерактивні технології роботи з української мови та літературного читання. Методики роботи в малих групах та з усім класом

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: інтерактивність, зворотній зв'язок, робота в групах, сенкан, кубування.

2. Заповніть таблицю «Порівняльна характеристика форм взаємодії»

Характеристика	Малі групи	Увесь клас
Рівень активності	Максимальний для кожного учня	Високий, але залежить від модерації
Мета		
Роль вчителя		

Для довідок: відпрацювання навичок, детальний аналіз; швидкий збір ідей, узагальнення, консультант, фасилітатор, модератор, диригент дискусії.

3. Оберіть одну тему з мови (наприклад, «Прикметник») або літературного читання (наприклад, «Українські народні казки») та розпишіть алгоритм застосування методу «Кубування». Для цього сформулюйте 6 запитань відповідно до граней куба.

4. Сценарій фрагмента уроку. Розробіть план-сценарій (5-7 хвилин) етапу актуалізації знань або рефлексії, використовуючи одну з технологій: 1) для роботи в парах «Інтерв'ю за 2 хвилини»; 2) з класом: «Прес-конференція».

6. Моделювання ситуації. Опишіть, як ви організуєте перехід від фронтальної роботи до роботи в малих групах («Ажурна пилка»). Як ви розподілите ролі (спікер, секретар, тайм-кіпер)?

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Загальні поняття інтерактивного навчання**

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, де відбувається постійна взаємодія вчителя та учнів, а також учнів між собою.

Інтерактивні технології – це сукупність форм, методів, які передбачають діалог та взаємодію учнів.

Зворотний зв'язок (Reflexion) – етап уроку, на якому учні аналізують свій шлях до результату, отримані знання та емоційний стан

2. **Методики роботи в малих групах.** Ці методи спрямовані на розвиток навичок співпраці (soft skills) та взаємодопомоги.

Робота в парах – найпростіша форма взаємодії, де учні виконують завдання удвох (наприклад, взаємоперевірка диктанту або діалог за змістом тексту).

Ротаційні трійки – робота в групах по троє, де склад груп постійно змінюється для обговорення різних аспектів теми.

«Діалог» – спільне розв'язання групою літературної проблеми (наприклад, характеристика персонажа), результати якого представляються всьому класу.

«Навчаючи – учусь» (броунівський рух) – кожен учень отримує картку з частиною інформації, передає її іншим і натомість отримує нові знання від однокласників

«Ажурна пилка» – складна форма групової роботи, де учні спочатку працюють у «домашніх» групах (вивчають частину теми), а потім в «експертних» (обмінюються цією інформацією з іншими).

3. **Методики роботи з усім класом (фронтальні методи).** Використовуються для швидкого залучення всіх учнів до дискусії або актуалізації знань.

«Мікрофон» – надання можливості кожному висловити свою думку по черзі, передаючи імітований або справжній мікрофон.

«Незакінчені речення» – техніка, де учні мають продовжити фразу (наприклад: «Я вважаю, що головний герой вчинив так, тому що...»).

«Мозковий штурм» – колективне генерування ідей без їхньої критики на першому етапі.

«Дерево рішень» – метод аналізу складної літературної ситуації, що має кілька варіантів вирішення.

«Коло ідей» – обговорення питання, де кожна група або учень пропонує лише одну ідею, доки вони не вичерпаються.

1. Специфічні прийоми для мовно-літературної галузі

Термін	Опис
Крісло автора	Учень сідає в спеціальне крісло і презентує свій творчий доробок (твір, вірш) або відповідає на запитання в ролі персонажа.
Сенкан	П’ятирядковий неримований вірш, що синтезує інформацію (іменник, 2 прикметники, 3 дієслова, фраза з 4 слів, синонім)
Кубування	Аналіз об’єкта чи поняття (наприклад, «Іменник») з шести сторін, що допомагають аргументувати «за» чи «проти»
Читання з передбаченням	Зупинка під час читання тексту для прогнозування подальших подій

Рекомендована література

1. Кучерук О.А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: Навчальний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2007. 182 с.

2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посібник / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ: АПН, 2002.

3. Лисенко Г.О. З досвіду проведення інтегрованих уроків. *Бібліотечка вчителя початкової школи.* 2000. № 11-12. С.23.

4. Лукашук І. В. Зацікавлення учнів на уроках читання засобами інтерактивних технологій. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу : досвід, реалії, перспективи :* збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І. Голубовської. Житомир, 2023. 196 с. С. 81 – 84.

5. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.

6. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Київ, 2000. 368 с.

Тема 11. Визначення інтерактивних технологій. Принципи інтерактивної роботи

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат з теми: інтерактивність, об’єкт-суб’єктні відносини, суб’єкт-суб’єктні відносини, фасилітація, інтеракція.

2. Дайте відповіді на запитання для самоперевірки знань

1. Які поради для одногрупників ви могли б надати стосовно правил організації роботи в групах, парах, ротаційних трійках?

2. Назвіть принципи інтерактивної роботи. Як вони співвідносяться з загальнодидактичними та методичними принципами навчання української мови та літературного читання?

3. Проаналізуйте відмінності між пасивною, активною та інтерактивною моделями навчання та складіть порівняльну таблицю. *Критерії порівняння:* роль учителя, роль учня, джерело інформації, тип комунікації.

4. Складіть ментальну карту інтерактивних методів, розподіливши їх на:

1) Технології кооперативного навчання (малі групи).
2) Технології колективно-групового навчання (весь клас).
3) Технології ситуативного моделювання (ігри).
4) Технології опрацювання дискусійних питань.

5. Педагогічна корекція. Сформулюйте 5 типових помилок, яких може припуститися вчитель-початківець під час впровадження інтерактиву (наприклад, порушення часового регламенту, нерівномірний розподіл лідерства в групах), і запропонуйте шляхи їх подолання.

6. Цифровий інтерактив. Створіть інтерактивну вправу на платформі *LearningApps* або *Wordwall* для уроку української мови, яка б доповнювала метод «Мікрофон» або «Навчаючи – учусь».

7. Аналіз підручника. Перегляньте чинний підручник з літературного читання для 2-4 класу. Знайдіть 3 завдання, які можна трансформувати з репродуктивних (прочитай і розкажи) в інтерактивні. Опишіть цю трансформацію. Пам'ятайте про правило «80/20» в інтерактиві: 80% часу мають говорити та діяти учні, 20% – учитель (як модератор та інструктор).

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Визначення основних понять теми.**

Інтерактивність – уміння співпрацювати, комунікувати з іншими учасниками.

Об'єкт-суб'єктні відносини (пасивне навчання) – традиційна модель, де вчитель є активним джерелом інформації (суб'єкт), а учень – пасивним отримувачем (об'єкт).

Суб'єкт-суб'єктні відносини – модель, де вчитель і учень є рівноправними партнерами, що спільно відкривають нові знання.

Фасилітація (від англ. *facilitate* – полегшувати, допомагати) – роль учителя в інтерактивному навчанні, яка полягає не в «диктуванні» знань, а в допомозі учням організувати процес їхнього самостійного пошуку.

2. **Принципи інтерактивної роботи.**

– *Принцип одночасної взаємодії.* Всі учні класу працюють одночасно (наприклад, у парах або малих групах), а не чекають своєї черги, як під час фронтального опитування.

– *Принцип позитивної взаємозалежності*. Завдання побудоване так, що успіх усієї групи обумовлений активністю кожного її члена.

– *Індивідуальна відповідальність*. Кожен член групи має бути готовим презентувати результат роботи або відповісти за частину спільного завдання.

– *Принцип рівної участі*. Кожному учневі надається однаковий час для висловлювання та виконання певних ролей (спікера, секретаря тощо).

– *Принцип психологічної безпеки.* Відсутність критики, створення атмосфери довіри, де помилка – це не провал, а сходинка до знання.

3. Моделі комунікації в інтерактиві. Для наочності порівняємо, як рухається інформація при різних підходах:

Модель	Схема руху інформації	Позиція вчителя
Пасивна	Учитель → учень	Центр уваги, єдине джерело знань.
Активна	Учитель ↔ учень	Організатор, що спонукає до відповіді.
Інтерактивна	Учень ↔ Учень ↔ Учитель	Фасилітатор, консультант, партнер.

4. **Чинники, що визначають успіх інтеракції**

Просторова організація – можливість вільного пересування класом, розташування парт «обличчям до обличчя» (колом, квадратами).

Часовий регламент – чітке дотримання таймінгу для кожного етапу (наприклад, 2 хв на обговорення, 1 хв на виступ).

Правила гри – попередньо узгоджені норми поведінки (слухати, не перебиваючи; висловлюватися коротко; поважати думку іншого).

Для того, щоб інтерактивне навчання не перетворилося на хаос, учителю важливо разом із дітьми розробити та візуалізувати правила співпраці. У початкових класах їх краще формулювати просто, позитивно та з використанням малюнків. Наприклад, такий перелік *«Золотих правил співпраці в групі»*, які можна оформити як плакат у класі.

– Слухаємо кожного. Кожна думка важлива. Не перебивай товариша, дослухай до кінця.

– Говоримо по черзі. Коли один говорить – усі слухають. Хочеш сказати – піднеси руку або передай «маркер слова».

– Поважаємо час. Працюємо швидко та зосереджено, щоб встигнути за таймером.

– Критикуємо ідею, а не людину. Якщо ти не згоден, скажи: *«Я думаю інакше...»* замість *«Ти помиляєшся».*

– Допомагаємо один одному. Успіх групи – це успіх кожного.

– Працюємо так, щоб не заважати іншим групам.

– Правило «Стоп». Якщо в групі виникає суперечка, яку неможливо розв’язати, кличемо вчителя-консультанта.

Поради для вчителя щодо впровадження правил:

Візуалізація. Використовуємо піктограми (вухо – слухаємо, годинник – стежимо за часом, рука – право голосу).

Спільне створення. Правила працюють краще, якщо діти самі їх запропонували (або «домовилися» про них на початку семестру).

Система жестів. Введимо жест «Тиша» (наприклад, піднесена вгору рука вчителя), побачивши який, усі учні замовкають.

Оцінювання. На етапі рефлексії оцінюємо не лише про знання, а й те, чи дотрималася група правил (наприклад: «Яке правило було сьогодні найважче виконувати?»).

Рекомендована література

1. Освітні технології: Навч.метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пєхоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.

2. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 514с.

3. Перспективні педагогічні технологи в шкільній освіті: Навчальний посібник/ За заг. ред. С.П. Бондар. Рівне: Тетіс, 2003. 200с.

4.Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів. *Початкова школа*. 2002. №3.

5.Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / кол. авт. : Н. А. Басюк та ін. ; за ред. Г. І. Гримашевич. Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2019. 372 с.

6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. Київ: А.С.К., 2004.

Тема 12. Технології інтегрованого навчання

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, тематичне навчання, транспредметна інтеграція.

2. Спроєктуйте «Тематичний день» **навколо теми** «Вода»**. Наприклад, читання (Який твір про воду ви прочитаєте?); мова (Яку частину мови зручно вивчати (прикметники під час опису); мистецтво (Що намалюють діти?); ЯДС.**

3. **Проаналізуйте фрагмент плану інтегрованого дня** для 2-го класу. Прослідкуйте, як українська мова та літературне читання стають «центром», навколо якого об'єднуються інші галузі.

Тематичний день: «Таємниці води» (2 клас). Ключова ідея: Вода – це життя, краса та джерело натхнення. Інтегруються галузі мовно-літературна, природнича, мистецька.

1. Ранкова зустріч (етап налаштування).

Вправа «Асоціативний кущ». На дошці малюємо велику краплю. Діти записують навколо слова-асоціації (життя, дощ, море, спрага).

Гра «Яка буває вода?» Передаємо склянку з водою по колу. Кожен називає прикметник (прозора, холодна, цілюща, мокра). *Зв'язок:* актуалізація знань про прикметник (українська мова).

2. Літературне читання (слухання та аналіз). Текст для опрацювання: казка В. Сухомлинського «Крапля води» або легенда про цілющу воду.

Метод «Читання з передбаченням»: зупиняємось на кульмінаційному моменті та запитуємо: «Як ви гадаєте, що станеться з краплею далі?».

Метод «Крісло автора»: учень входить у роль крапельки та розповідає про свою подорож (розвиток зв'язного мовлення).

3. Українська мова (робота над мовними явищами)

Дослідження: виписуємо з прочитаного тексту спільнокореневі зі словом «вода» слова.

Творче завдання «Словесна лабораторія». Зібрати розсипане речення: *вода, життя, Землі, на, Це, основа.* Скласти 2-3 речення про те, як ми бережемо воду вдома (використання дієслів).

Інтерактивна вправа «Сенкан». Наприклад:

Вода.
Чиста, прозора.
Тече, напуває, рятує.
Без води немає життя.
Життя (або Скарб).

4. Я досліджую світ + Мистецтво (дослідження та творчість)

Дослід «Три стани води». Читаємо короткий науковий текст про лід, пару та рідину. Записуємо назви станів у зошит (каліграфічна хвилинка).

Творча майстерня «Скрайбінг». Діти малюють «Кругообіг води в природі» та підписують основні етапи (випаровування, опади).

5. Рефлексія (завершення дня). *Вправа «Кошик знань»:* кожен учень записує на синьому паперовому човнику одну річ, яку він сьогодні дізнався, і «пускає» його в уявне море (прикріплює на плакат).

4. Поділіться своїми міркуваннями з одногрупниками, які саме аспекти допоможуть зробити інтегрований підхід ефективними?

Наприклад, такі. *Дитина не втомлюється*: види діяльності постійно змінюються (читання → рух → письмо → малювання). *Глибоке засвоєння*: слово «вода» зустрічається в різних контекстах, що допомагає краще запам'ятати його написання та значення. *Практичне спрямування*: мова вивчається не як набір правил, а як інструмент для опису реального світу.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Базові поняття інтеграції.** Інтеграція дозволяє дитині бачити світ цілісним, а не поділеним на окремі шкільні предмети. Далі наведено понятійний апарат, що розкриває сутність інтегрованого навчання саме в контексті мовно-літературної галузі.

Міжпредметні зв'язки – це взаємне узгодження змісту різних дисциплін (наприклад, використання тексту про природу на уроці мови).

Тематичне навчання – організація освітнього процесу навколо однієї ключової теми (наприклад, тиждень «Театр»), де мова, читання, мистецтво та математика працюють на розкриття цієї теми.

2. **Типи інтеграції на уроках мови та читання**

Внутріпредметна інтеграція – об'єднання різних ліній одного предмета (наприклад, одночасне вивчення граматичної теми «Іменник» та аналіз художнього тексту, де багато іменників).

Міжпредметна інтеграція – поєднання мовно-літературної галузі з іншими (природничою, математичною, технологічною). Наприклад, опис осіннього листка (мова) + дослідження будови листка (природознавство).

Транспредметна (наскрізна) інтеграція – формування ключових компетентностей (екологічна грамотність, фінансова грамотність) через діяльність.

3. **Технологічні інструменти інтегрованого уроку.**

Інтегрований день – форма організації навчання, коли всі уроки протягом дня підпорядковані одній темі, а кордони між предметами майже стираються.

Інтелектуальна карта – візуальна схема, що допомагає об'єднати різні поняття навколо однієї теми (центрального образу).

Лепбук – саморобна інтерактивна папка, куди дитина збирає інформацію з різних предметів, об'єднану однією тематикою.

Сюжетно-рольова гра – метод, що дозволяє інтегрувати літературний сюжет із життєвими ситуаціями та мовним етикетом.

4. **Методичні прийоми інтеграції** представлені в таблиці

Прийом	Опис
Асоціативний кущ	Створення мережі слів-асоціацій, що поєднують мовні явища з навколишнім світом.
Скрайбінг	Візуалізація тексту (малювання під час розповіді), що поєднує читання, мовлення та мистецтво
Хмари слів	Візуальне представлення ключових понять теми, де розмір слова залежить від його частоти в тексті.
Метод проєктів	Тривала діяльність, що вимагає знань з різних галузей для створення кінцевого продукту (наприклад, створення класного журналу).

5. **Переваги інтегрованого підходу.**

– *Економія часу*. Можна вивчити мовне явище на базі тексту, який одночасно дає знання про довкілля.

– *Підвищення мотивації.* Дитина розуміє, навіщо їй потрібні правила мови (щоб написати цікаве оголошення чи листа).

– *Розвиток критичного мислення.* Учні вчаться порівнювати інформацію з різних джерел

Рекомендована література

1. Державний стандарт початкової освіти. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#n12

2. Концепція Нової української школи. URL: https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pd..

3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3

Початкова освіта / Уклад.: Гордієнко О.А. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 38 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/45810.
4. Гордієнко О. Риторична компетентність студентів закладів вищої освіти в контексті акмеологічного підходу. *Самоактуалізація викладача-філолога: акмеологічний аспект професійно-педагогічної діяльності* : монографія : кол. авторів (К. Климова, А. Плечко, Д. Куриленко, О. Вознюк, Н. Щерба, О. Гордієнко, Л. Шевцова) / за ред. К. Климової. Житомир: Вид-во Поліського національного університету, 2022. 220 с. С. 70 – 98.
5. Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / кол. авт. : Н. А. Басюк та ін. ; за ред. Г. І. Гримашевич. Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2019. 372 с.
6. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. Київ: А.С.К., 2004.

Тема 13. Дидактичні вимоги до уроку з використанням міжпредметних зв'язків. Напрями здійснення інтеграції

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: дидактичні вимоги, міжпредметні зв'язки, бінарний урок, напрями інтеграції

2. Опишіть рівні інтеграції за напрямами на прикладі уроку мовно-літературної освітньої галузі (української мови або літературного читання).

3. Розробіть конспект інтегрованого уроку. Під час створення інтегрованого уроку ставимо собі запитання: *«Чи постраждає якість знань з мови, якщо я приберу другий предмет?».* Якщо відповідь «ні», то інтеграція формальна (зайва). Якщо ж без другого предмета тема втратить сенс і цікавість, то вона доцільна.

4. Ознайомтесь з типовими помилками та прикладами невдалої інтеграції. Які конкретні поради молодому вчителю Ви можете надати для виправлення помилок?

1. «Механічне поєднання» (ефект вінегрету). Помилка в тому, що предмети поєднані лише формально, без спільної логічної мети. Наприклад, на уроці української мови вивчають «Правопис не з дієсловами», а для читання беруть текст про «Будову грибів» тільки тому, що в ньому багато дієслів. В такому разі в дитини виникає дисонанс, адже вона не розуміє, що сьогодні головне: вивчити правопис чи дізнатися про гриби, увага розпорошується. Щоб виправити ситуацію, обираємо текст, де зміст природно підтримує правило (наприклад, правила безпеки в лісі: «*Не* збирай невідомі гриби», «*Не* нищи природу»)

2. «Втрата специфіки предмета» (домінування одного над іншим). Помилка в тому, що один предмет повністю «поглинає» інший. Наприклад, інтегрований урок мови та природознавства перетворюється на 40-хвилинну розповідь про тварин, а наприкінці діти лише записують одне речення під диктовку. В такому разі не виконуються державні вимоги до мовної освіти (розвиток письма, граматики, орфографії). Щоб виправити помилку, чітко виділяємо блоки та виділяємо на них відповідний час. Наприклад, 15 хв – дослідження природи, 25 хв – вправи з мовними одиницями, що описують результати цих досліджень.

3. «Інформаційне перевантаження». Спроба втиснути в один урок надто багато складних понять із різних галузей призводить до того, що мозок дитини перевантажується термінами, наслідком чого є втомлюваність та нульовий результат. Наприклад, одночасне вивчення складної теми з мови («Числівник») та нової теми з математики («Дії з багатоцифровими числами»). Якщо одна тема нова і складна, інша має бути закріпленням уже відомого матеріалу.

2. **Заповніть таблицю** «Порівняння вдалої та невдалої моделі»

Ознака	Вдала інтеграція	Невдала інтеграція
Тема		
Мета		
Результат		

Для довідок: органічна (напр., «Осінь»); штучна (напр., «М'який знак» і «Космос»); спільна для обох предметів; окремі цілі, що не мають спільного; цілісна картина світу; відсутність системи в свідомості учня

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Поняття про дидактичні вимоги**. *Дидактичні вимоги* – це сукупність правил та стандартів, що забезпечують якість та результативність навчання.

1) Цільова чіткість. Урок повинен мати інтегровану мету, яка поєднує завдання з обох (або кількох) предметів, а не просто механічно їх чергує.

2) Логічна послідовність. Перехід від матеріалу одного предмета до іншого має бути природним і обґрунтованим (наприклад, через спільну тему або проблему).

3) Змістовна рівновага. Жоден із предметів не повинен ставати лише «фоном». Важливо зберігати баланс між мовними завданнями та інформацією з іншої галузі.

4) Активізація пізнавальної діяльності. Використання проблемних питань, що змушують учнів застосовувати знання з різних сфер одночасно.

5) Раціональність. Вибір інтеграції має бути виправданим. Не варто інтегрувати предмети там, де це ускладнює розуміння простої теми.

2. **Напрями здійснення інтеграції.** Інтеграція може відбуватися за кількома основними векторами:

А. Тематична інтеграція – об'єднання навколо певної теми про довкілля. Наприклад, під час опрацювання теми «Космос» на уроці читання читаємо оповідання про космос, на ЯДС – вивчаємо будову Сонячної системи, на уроці мови – вчимося писати власні назви (назви планет).

Б. Понятійна інтеграція **–** об'єднання навколо одного терміна або наукового поняття. Наприклад, вивчаючи поняття «час», на уроці мови вивчаємо часи дієслова, на уроці читання аналізуємо часову послідовність подій у творі, на математиці – одиниці вимірювання часу.

В. Діяльнісна інтеграція – об'єднання навколо спільного виду діяльності або навички. Наприклад, на уроці мови вчимо структуру опису (зачин, основна частина, кінцівка), на уроці образотворчого мистецтва малюємо пейзаж, який потім описуємо словами.

Г. Культурологічна інтеграція – поєднання вивчення мови та літератури з ознайомленням із народними традиціями, музикою та побутом. Наприклад, під час вивчення теми «Різдво» вивчаємо тексти колядок (читання), співаємо їх + написання привітання (мова) + вивчення традицій святкування (ЯДС).

3. **Рівні інтеграції за напрямами** представлені у таблиці

Напрям	Що є сполучною ланкою?	Провідна мета
Змістовний	Спільні факти, закони, ідеї	Формування цілісних знань про світ
Операційний	Спільні вміння (порівняння, аналіз)	Формування загальнонавчальних навичок
Методичний	Спільні методи навчання	Підвищення ефективності уроку

Рекомендована література

1. Державний стандарт початкової освіти. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#n12

2. Концепція Нової української школи. URL: https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pd..

3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта / Уклад.: Гордієнко О.А. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 38 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/45810.

4. Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі: збірник наукових праць (за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної

Інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / За ред.. проф. К.Я.Климової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. франка. 2015. 220 с.

5. Анісімова Г. О., Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації / Г .О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 104 с.

Тема 14. Проєктне навчання української мови та читання у початковій школі

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: проєктні технології, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, текстоцентричний підхід, етапи проєкту

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки

1) Яку роль відіграватиме вчитель у процесі проєктної діяльності молодших школярів?

2) Як залучити батьків до виконання проєкту, щоб вони допомагали, а не робили замість дитини.

2. Проаналізуйте детальний план проєкту для **3-го класу**, який інтегрує українську мову, читання та дизайн. Назва проєкту: «Таємне життя слів: Створюємо «Живий словник**». Які свої доповнення ви б зробили?**

Навчальні предмети: українська мова, літературне читання, мистецтво.

Тривалість: короткостроковий (1 тиждень).

Тип проєкту: творчо-дослідницький.

Мета проєкту: навчити дітей розрізняти лексичне значення слів, добирати синоніми та антоніми, працювати з тлумачним словником та розвивати навички описового мовлення через візуалізацію. Етапи реалізації:

1. Запуск (основоположне питання). Вчитель приносить до класу «порожню» книгу або скриньку і запитує: «Якби слова були живими істотами, який вигляд вони б мали і де б мешкали?»

2. Дослідження та планування.

Робота з текстом. Учні читають невелике оповідання або вірш (наприклад, про мовне багатство).

Вибір «свого» слова. Кожен учень обирає одне цікаве слово (це може бути назва емоції, природне явище або застаріле слово).

Пошукова робота. За допомогою словників діти виписують: 1) Лексичне значення. 2) Слова-родичі (спільнокореневі). 3) «Друзів» слова (синоніми) та «ворогів» (антоніми).

3. Технологічний етап (творчість) .Кожен учень створює сторінку для «Живого словника».

Текстова частина: коротка історія від імені слова (наприклад: «Я – слово *Затишок*. Я люблю пахнути какао і ховатися в теплих пледах...»).

Візуальна частина: малюнок слова у вигляді персонажа (антропоморфізм).

1. Презентація (Продукт). Усі сторінки зшиваються в одну велику класну книгу. Діти презентують свого «персонажа» однокласникам, зачитуючи написані есе. *Очікувані результати представлено в таблиці.*

Компетентність	Що саме робить учень
Мовна	Вміє користуватися тлумачним словником, добирає синоніми
Комунікативна	Чітко висловлює думку під час презентації свого «слова».
Соціальна	Вміє домовлятися з іншими, щоб слова в словнику не повторювалися

4. Ознайомтесь із запропонованими критеріями оцінювання проєкту «Таємне життя слів». Поділіться власними міркуваннями щодо доцільності/недоцільності формувального оцінювання проєкту.

Критерій	Високий рівень (В)	Достатній рівень (Д)	Середній рівень (С)
Дослідни-	Правильно визначено	Значення слова	Значення слова виписано з

цька робота	значення слова, дібрано понад 3 синоніми/антоніми та спільнокореневі слова.	зрозуміле, дібрано 1-2 синоніми та спільнокореневі слова.	помилками, додаткові слова (синоніми) відсутні.
Якість тексту (есе)	Текст логічний, цікавий, без граматичних помилок. Використано художні засоби.	Текст зрозумілий, передає основну думку, але є 1-2 мовні помилки.	Текст складається з 1-2 простих речень, є суттєві помилки.
Творче оформлення	Образ слова оригінальний, оформлення охайне та естетичне.	Малюнок відповідає обраному слову, оформлення загалом охайне.	Малюнок схематичний, робота виглядає незавершеною або неохайною.
Презентація	Учень говорить впевнено, виразно, зацікавлює аудиторію	Учень розповідає матеріал, але переважно читає з аркуша.	Учень соромиться, не може коротко переказати суть своєї роботи.
Взаємодія та рефлексія	Активно допомагав іншим, чітко пояснив, що було найцікавішим у роботі.	Працював самостійно, зміг оцінити свою роботу.	Потребував постійної допомоги вчителя на кожному етапі.

Рекомендації для вчителя щодо оцінювання.

Формувальне оцінювання. Замість балів у 3 класі краще використовувати вербальні характеристики або наклейки-символи (наприклад, «Знавець слів», «Майстер пензля», «Креативний автор»)

Самооцінювання. Роздаємо дітям маленькі картки з «Лего» (цеглинки): з*елена (Я все зробив сам(а) і мені сподобалося); жовта (мені була потрібна невелика допомога); червона (мені було важко, я хочу спробувати ще раз).*

Зворотний зв'язок. Пишемо коротке позитивне зауваження на роботі учня (наприклад: «Твій опис слова з*атишок* допоміг мені відчути тепло!»).

5. Додайте до цього проєкту список рекомендованих слів для дослідження, які будуть цікавими для третьокласників. Для них важливо обирати слова, які мають яскраве емоційне забарвлення або викликають чіткі образи.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. Фундаментальні поняття. Проєктне навчання – це освітня технологія, яка найкраще відповідає вимогам НУШ, оскільки дозволяє дитині не просто споживати інформацію, а «проживати» її через власну діяльність.

Далі наведено понятійно-термінологічний апарат, структурований за ключовими аспектами цієї теми.

Проєктне навчання – метод навчання, за якого учні здобувають знання та навички шляхом тривалого дослідження складного, цікавого та автентичного питання або проблеми.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія – модель стосунків на уроці, де вчитель виступає не як єдине джерело істини, а як партнер, ментор та фасилітатор.

2. **Специфічні терміни.** *Мовна компетентність* – уміння використовувати знання про мову (граматику, лексику) для створення власного медіапродукту чи тексту в межах проєкту.

Читацька грамотність – вміння розуміти, використовувати та осмислювати тексти (пошук інформації, аналіз героїв тощо).

Текстоцентричний підхід – навчання, де робота над проєктом будується навколо конкретного тексту (наприклад, створення продовження казки або лепбука за твором).

Інтеграція – поєднання мовних і літературних тем із мистецтвом або природничими науками в межах одного проєкту.

3. **Етапи та інструментарій проєкту**. *Основоположне питання* – відкрите, провокаційне питання, яке запускає проєкт (наприклад: «Як би змінилася казка, якби у героїв були мобільні телефони?»). *Кінцевий продукт* – результат діяльності (вистава, випуск стіннівки, відеоролик, збірка власних віршів, аудіокнига). *Презентація* – публічне представлення результатів перед класом, батьками або громадою. *Рефлексія* – етап аналізу учнем власної діяльності: що вдалося, які труднощі виникли, чому навчився.

4. **Класифікація проєктів у початковій школі** представлена в таблиці

Тип проєкту	Характеристика	Приклад на уроках мови
Дослідницький	Потребує наукового пошуку	«Чому слова ввічливості називають чарівними?»
Творчий	Створення художнього продукту	Постановка лялькового театру за прочитаним твором
Ігровий	Рольова гра, де розв’язується проблема	Гра-подорож «У країні частин мови»

Рекомендована література

1. Державний стандарт початкової освіти. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#n12
2. Концепція Нової української школи. URL: https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pd..
3. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з освітньої компоненти «Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта / Уклад.: Гордієнко О.А. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 38 с. URL: https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/45810.
4. Олена Гордієнко. Професійна готовність студентів – здобувачів спеціальності «Початкова освіта» до оцінювання читацької компетентності учнів молодших класів. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47. Том 2. С. 175 – 182. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-28. URL:http://www.aphn-journal.in.ua/47-2-2022
5. Гордієнко О.А. Професійна підготовка студентів – майбутніх учителів початкової ланки загальноосвітньої школи до викладання зарубіжної літератури на уроках літературного читання. *Наукові записки.* Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. П'яті Бугайківські читання. Ніжин, 2016. С. 125 – 131.

Тема 15. Проєктні технології навчання як складові особистісно-зорієнтованих та розвивальних загальнопедагогічних систем. Класифікація учнівських проєктів

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: проєктна технологія, проблема, планування, пошук, продукт, презентація

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань

1) Які учнівські проєкти з української мови та літературного читання ви спостерігали?

2) Опишіть послідовність виконання учнівських проєктів.

3) Чому проєктна технологія вважається складником «розвивального навчання»? Обґрунтуйте відповідь (3–5 речень).

3. **Випишіть визначення таких понять**: *літературознавчий проєкт, мовний проєкт, пізнавальна активність, творча самореалізація молодшого школяра.*

4. **Заповніть таблицю**, наведіть приклади тем для учнів 1–4 класів.

Тип проєкту (за діяльністю)	Приклад теми (Українська мова)	Приклад теми (Літературне читання)
Дослідницький	«Таємниці походження мого імені»	«Чому казки різних народів схожі?»
Творчий	«Словничок моїх улюблених ввічливих слів»	«Створення власної книжки-коміксу за байкою»
Ігровий (рольовий)	«Інтерв'ю з Головним Членом Речення»	«Театралізація улюбленого вірша»
Інформаційний	«Державні символи України в піснях»	«Стіннівка «Письменники нашого краю»

5. **Оберіть одну тему** (наприклад, *«Мандри у країну Фразеологію»* або *«Мій улюблений казковий герой»*) **та розпишіть зміст діяльності вчителя й учнів** за схемою: А). Підготовчий етап: як ви зацікавите дітей темою? (Створення проблемної ситуації). Б). Планування: на які мікрогрупи розділиться клас? В). Реалізація: де діти шукатимуть інформацію (бібліотека, опитування батьків, інтернет)? Г). Презентація: у якій формі діти представлять результат (лепбук, вистава, мультимедійна презентація)?

6. Уявіть, що ви проводите проєкт у 2-му класі. **Складіть детальний план-конспект для конкретного творчого проєкту** (наприклад, створення лепбука). Врахуйте, що діти ще не мають навичок глибокого аналізу.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Ключові терміни.** *Проєктні технології навчання* – це не просто метод, а ціла філософія сучасної освіти, де учень перетворюється з пасивного слухача на активного дослідника.

Особистісно-зорієнтоване навчання – модель, де в центрі уваги перебуває особистість дитини, її індивідуальні здібності та запити. Проєктна діяльність ідеально вписується в цю систему, оскільки дає право вибору теми та темпу роботи.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія – зміна ролі вчителя з «ретранслятора знань» на фасилітатора (помічника), консультанта та координатора.

2**. Класифікація учнівських проєктів.** Проєкти класифікують за кількома ключовими ознаками, що дозволяє вчителю обрати оптимальну форму для конкретного уроку чи позакласної діяльності.

А. За діяльністю:

Дослідницько-пошукові – мають структуру наукового дослідження (аргументація актуальності, висунення гіпотези, методи, аналіз результатів).

Творчі – твір мистецтва, відеофільм, свято, газета.

Рольові (ігрові) – учасники приймають на себе певні ролі (наприклад, історичні постаті).

Практико-зорієнтовані – результат чітко спрямований, орієнтований на інтереси (наприклад, бізнес-план або дизайн шкільної клумби).

Б. За предметно-змістовою областю: *монопроєкти* – проводяться в межах одного навчального предмета; м*іжпредметні* – інтегрують знання з різних галузей (наприклад, мова + література + мистецтво).

В. За кількістю учасників: *індивідуальні* (розвивають самостійність та відповідальність); *парні; групові* (навчають співпраці та розподілу ролей).

*3***. Алгоритм роботи над проєктом (5 "П").** Щоб проєктна технологія була ефективною, вона має пройти такі етапи: *проблема* (вибір теми, постановка мети); *планування* (визначення кроків, розподіл ролей); *пошук інформації* (дослідження, збір даних); *продукт* (створення кінцевого результату); *презентація* (публічний захист роботи). (Можна

додати шосте "П" – *портфоліо*, де зібрані всі робочі матеріали). У проєктній технології оцінюється не лише кінцевий продукт, а й сам процес: як учень шукав рішення, як взаємодіяв з іншими та як долав труднощі.

Рекомендована література

1. Олена Гордієнко. Професійна готовність студентів – здобувачів спеціальності «Початкова освіта» до оцінювання читацької компетентності учнів молодших класів. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 47. Том 2. С. 175 – 182. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-28. URL:http://www.aphn-journal.in.ua/47-2-2022
2. Гордієнко О.А. Професійна підготовка студентів – майбутніх учителів початкової ланки загальноосвітньої школи до викладання зарубіжної літератури на уроках літературного читання. *Наукові записки.* Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. П'яті Бугайківські читання. Ніжин, 2016. С. 125 – 131.
3. Сучасні підходи до методології лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень : монографія / Л. О. Артеменко та ін. ; під ред. Т. М. Тимошенкова. Харків : НУА, 2021. 133 с.
4. Типові освітні програми для закл. Загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: Т Д «ОСВІТА- ЦЕНТР», 2018. 240 с.
5. Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 3-4 класи / Уклад. А.В. Лотоцька. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 144 с.

Тема 16. Дослідницькі технології в контексті початкової шкільної мовної освіти: поняття, мета і завдання, етапи застосування на уроках рідної мови та читання

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: дослідницька технологія, об’єкт і предмет дослідження.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань

1) Які особливості уроку з використанням дослідницької технології ви знаєте?

2) Чим відрізняється «пошукове завдання» від «дослідницького проєкту»? Визначте межу між цими поняттями в контексті початкової школи.

Завдання для самостійної роботи

1. **Складіть порівняльну таблицю** «Традиційне навчання та Дослідницьке навчання» на прикладі теми «Іменник» або «Будова слова».

2. **Оберіть одну з запропонованих тем та розпишіть хід дослідження** за етапами (використовуйте модель «Я – дослідник»). *Теми на вибір:* «Чому слова називаються спорідненими?», «Таємниця знака м’якшення», «Як колір у вірші передає настрій?». Побудуйте відповідь за такою структурою: 1) *Проблема:* яке питання ви поставите дітям, щоб викликати подив? 2) *Гіпотеза:* Які «помилкові» або «правдиві» припущення можуть висунути учні? 3) *Методи дослідження:* спостереження, експеримент (наприклад, видити слово з речення), робота зі словником. 4) *Відкриття:* формулювання висновку самими учнями.

3. **Розробіть «Картку юного лінгвіста»** для уроку української мови (3-4 клас) на тему «Правопис префіксів роз-, без-». Картка повинна містити *1) Матеріал для спостереження (стовпчики слів); 2) Завдання-маркер (на що звернути увагу); 3) Місце для запису власного «закону» (правила).*

4. **Складіть перелік дослідницьких запитань** до будь-якої казки чи оповідання з підручника «Читання» (2-3 клас). *Приклад:* «Дослідіть, як змінюється настрій героя протягом твору. Які слова на це вказують?» або «Дослідіть назву твору: чи підходить вона? Запропонуйте свою назву, що відображає головну думку».

5. **Розв'язання ситуативного завдання.** Ситуація: у*чень 2-го класу написав слово «життя» з однією буквою «т».* Як замість простого виправлення помилки організувати коротке «мікро-дослідження» на уроці, щоб дитина сама виявила потребу в подовженні звука? Опишіть алгоритм ваших дій як вчителя.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Основні поняття теми.** Дослідницькі технології – це квінтесенція «навчання через відкриття». У мовно-літературній освіті вони перетворюють вивчення правил граматики чи аналіз тексту на захопливий пошук істини, де дитина відчуває себе маленьким науковцем (лінгвістом чи літературознавцем). Наводимо детальний огляд понятійного апарату та методики застосування цих технологій.

Дослідницька технологія навчання – це модель організації освітнього процесу, побудована на самостійному пошуку учнями нових знань через виконання дослідницьких завдань, результат чого для дитини є суб'єктивно новим відкриттям.

Дослідницька позиція учня – стан готовності дитини до активного пізнання світу, що проявляється в умінні бачити проблеми, ставити запитання та висувати гіпотези

Об'єкт дослідження (на уроках мови /читання) – мовні одиниці (наприклад, звуки), герої, авторський задум або мовні явища в навколишньому світі.

2. Мета і завдання. *Головна мета* – формування і розвиток уміння самостійного здобуття знань. Ключові завдання такі.

Розвивальні – стимулювати критичне мислення, уяву та мовну інтуїцію.

Навчальні – глибше засвоїти мовні норми через їх аналіз, а не простого заучування.

Виховні – виховувати наполегливість, відповідальність за результати своєї праці та культуру академічної доброчесності (посилання на джерела).

3. **Етапи застосування дослідницької технології.** Цикл зазвичай складається з таких кроків.

І. Мотиваційно-цільовий. Вчитель пропонує факт або мовну загадку. *Наприклад,* чому в слові «щука» ми пишемо «у», хоча чуємо пом'якшений звук? (українська мова). Чому назва оповідання не збігається з його змістом на перший погляд? (читання).

ІІ. Етап висунення гіпотез. Учні пропонують свої варіанти пояснення явища («Можливо, це тому, що...», «Припустимо, якби...»).

ІІІ. Етап збору та обробки даних (власне дослідження). Діти працюють із підручником, словниками, проводять спостереження над текстом.

IV. Формулювання висновків. Спростування або підтвердження гіпотези. Побудова власного правила або схеми.

V. Рефлексія та презентація. Обговорення того, що нового дізналися і які методи дослідження допомогли досягти успіху.

4. Специфіка на уроках мовно-літературної галузі. Дослідження не повинно бути громіздким. Використовуємо метод «Хвилинка-дослідження» на кожному уроці: замість того, щоб дати готове правило, запропонуйте дітям самим знайти закономірність у стовпчику слів.

Тип дослідження	Що робимо на уроках мови	Що робимо на уроках читання
Лінгвістичне	Дослідження походження слів (етимологія), «життя» запозичених слів у мові.	Дослідження стилю автора, пошук художніх засобів (епітетів, метафор).
Експеримен-тальне	Спроба замінити одну частину мови іншою в реченні (як зміниться зміст?).	Зміна кінцівки твору: як зміниться характер героя, якщо він вчинить інакше?
Порівняльне	Порівняння значень багатозначних	Порівняння образів одного й того

	слів у різних контекстах.	самого персонажа в казках різних народів.

Рекомендована література

1. Гордієнко О.А. Розвивальна спрямованість уроків вивчення будови слова в початкових класах. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.* Психолго-педагогічні науки, № 3, 2014. С. 151 – 155.
2. Гордієнко О.А. Позаурочна робота з літературного читання у пізнавальній діяльності першокласників*. Історичні аспекти, сучасний стан і перспективи розвитку системи дошкільної і початкової шкільної освіти*: збірник науково-методичних праць / за заг.ред О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. 378 с. С.205 – 210.
3. Сучасні підходи до методології лінгвістичних і лінгводидактичних досліджень : монографія / Л. О. Артеменко та ін. ; під ред. Т. М. Тимошенкова. Харків : НУА, 2021. 133 с.
4. Типові освітні програми для закл. Загальної середньої освіти: 1-2 класи. Київ: Т Д «ОСВІТА- ЦЕНТР», 2018. 240 с.
5. Типова освітня програма для закл. заг. серед. освіти, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 3-4 класи / Уклад. А.В. Лотоцька. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 144 с.

Тема 17. Дослідницька діяльність учнів у процесі вивчення мовно-літературної освітньої галузі. Етапи застосування дослідницької технології на уроках рідної мови та читання в початковій школі

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: особистісно-зорієнтоване навчання, навчально-дослідницьке завдання, фрази-маркери, етапи дослідження

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань

1) Яка роль вчителя під час використання дослідницької технології?

2) Наведіть приклади предметів пошуку на уроках української мови та читання.

3) Сформулюйте власне визначення поняття «дослідницька ситуація на уроці мови».

4) Що спільного в поняттях «проєктна діяльність» та «дослідницька діяльність», а що є специфічною відмінністю саме для дослідницької технології? Відповідь оформіть у вигляді діаграми Венна.

3. Запропонуйте сценарій «хвилинки-дослідження» для уроку української мови у 2 класі (наприклад, на тему «Велика буква в іменах та прізвищах»)?

4. Запропонуйте варіант «провокативного» запитання (проблемної ситуації) для початку дослідження за темами: «Чому слова *вода* і *водій* не є родичами?» (українська мова, 2 клас); «Чи можна вважати Лиса Микиту позитивним героєм?» (читання, 3 клас); «Для чого дієсловам потрібні часи? Що б сталося, якби існував лише теперішній час?» (українська мова, 4 клас).

5. **Оберіть одну мовну тему** (наприклад, *«Правопис префіксів з-, с-»* або *«Споріднені слова»*) **та розпишіть зміст діяльності учнів за алгоритмом**: *етап 1: проблема (що ми помітили?); етап 2: гіпотеза (що ми припускаємо?); етап 3: дія (що ми перевіряємо, порівнюємо, змінюємо?); етап 4: висновок (яке «відкриття» зробили?).*

6. **Розробіть план мікро-дослідження** за художнім твором (на вибір). Використайте один із прийомів: *«Лінгвістичний детектив»* – знайти в тексті слова, які допомагають зрозуміти, що подія відбувається взимку/влітку (без прямого згадування пори року);

«Авторський стиль» – дослідити, які слова в переносному значенні найчастіше використовує автор у творі та чому.

7. **Ситуативне завдання**. Уявіть, що у вашому класі є діти з різним рівнем підготовки. Як ви адаптуєте дослідницьке завдання на тему «Частини мови»? (Наприклад, для учнів *високого рівеня* – самостійне дослідження тексту на пошук певної частини мови та виведення її ролі в реченні; для учнів *достатнього рівня* – дослідження за допомогою навідних запитань або картки-алгоритму; для учнів *середнього рівня* – дослідження під безпосереднім керівництвом вчителя).

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Основні поняття теми.** Дослідницька діяльність у початковій школі в межах мовно-літературної галузі – це перехід від простого відтворення знань до їхнього «видобутку». Учень перестає бути споживачем інформації і стає малим науковцем, який вивчає мову як живу систему.

Дослідницька технологія є фундаментом особистісно-зорієнтованого навчання, адже вона враховує інтереси дитини, її темп мислення. Вчитель тут виступає не як єдине джерело істини, а як мудрий наставник-консультант.

Дослідницька діяльність учнів – це спеціально організована вчителем пізнавальна творча робота, що за структурою відповідає науковому дослідженню (постановка проблеми, висунення гіпотези, перевірка, висновки).

Навчально-дослідницьке завдання – це завдання, яке не має готового алгоритму розв'язання і потребує від учня самостійного пошуку відповіді через аналіз мовних фактів.

Дослідницька компетентність – здатність дитини спостерігати за мовними явищами, порівнювати їх, класифікувати та узагальнювати.

Об'єкти дослідження на уроках мови: морфеми, значення слів, походження прізвищ, закономірності правопису. *На уроках читання:* характери героїв, художні засоби, авторський задум.

2. Етапи застосування дослідницької технології. На відміну від класичного уроку, дослідницький урок має чітку логіку наукового пошуку.

Етап 1: Створення проблемної ситуації та постановка проблеми. Вчитель пропонує завдання, яке неможливо розв'язати наявними знаннями. Наприклад, на уроці української мови записати слова «пес», «кіт», «ліс». Змінити їх так, щоб з'явилося чергування [о], [е] з [і]. Запитання: «Чому в одних випадках звуки змінюються, а в інших – ні?

Етап 2: Формулювання гіпотези. Учні пропонують припущення. На цьому етапі немає «правильних» чи «неправильних» відповідей – важливо навчити дитину мислити варіантами. Фрази-маркери: «Я думаю, що...», «Припустимо, що...», «Можливо, це залежить від...»

Етап 3: Проведення дослідження (збір та аналіз даних). Діти виконують практичні дії: спостерігають за словами, аналізують текст, працюють зі словниками, проводять мовний експеримент.

Етап 4: Перевірка гіпотез та висновки. Учні зіставляють припущення з результатами дослідження, вчитель підводить їх до формулювання правила або висновка: «Отже, звук [і] з'являється у закритому складі».

Етап 5: Презентація результатів та рефлексія. Обговорення не лише того, що вивчили, а й як ми це зробили. Що було найважчим у пошуку? Які інструменти (словники, таблиці) допомогли найбільше?

1. Особливості дослідницької діяльності на уроках мовно-літературної освітньої галузі представлено у таблиці.

Параметр	Урок мови (лінгвістичне дослідження)	Урок читання (літературознавче дослідження)
Предмет пошуку	Мовна закономірність, правило, значення	Образ героя, підтекст, настрій твору

Метод дослідження	Експеримент, порівняння, моделювання.	Прогнозування, аналіз епітетів, порівняння текстів
Продукт	Власне правило, таблиця-опора, словник.	Творчий переказ, ментальна карта героя, есе.

Рекомендована література

1. Гордієнко О.А. Розвивальна спрямованість уроків вивчення будови слова в початкових класах. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.* Психолго-педагогічні науки, № 3, 2014. С. 151 – 155.

2. Гордієнко О.А. Позаурочна робота з літературного читання у пізнавальній діяльності першокласників*. Історичні аспекти, сучасний стан і перспективи розвитку системи дошкільної і початкової шкільної освіти*: збірник науково-методичних праць / за заг.ред О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. 378 с. С.205 – 210.

3. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.

4. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Київ, 2000. 368 с.

5. Освітні технології: Навч.метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пєхоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.

6. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 514с.

Тема 18. Ігрові технології навчання рідної мови та читання в початкових класах

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

Для самостійної роботи студентів за цією темою важливо поєднати теоретичне розуміння гри як філософсько-психологічного явища з практичним аналізом методики викладання.

1. Опрацюйте понятійний апарат до теми: дидактичні ігри, ігрова ситуація, лінгвістичні ігри, театралізація, гейміфікація.

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань:

1) З якою метою вчитель може використати гру?

2) Назвіть специфічні терміни гейміфікації?

3) Які ви знаєте сучасні формати ігрового навчання?

1. **Випишіть 5–7 визначень поняття «гра» різних авторів**. Визначте спільні риси у цих визначеннях. Чому гру називають «феноменом»?

1. **Напишіть коротке есе на тему**: «Чому гра закінчується там, де зникає свобода?». Поясніть різницю між вільною грою дитини та дидактичною грою на уроці мови.

2. **Проаналізуйте функції гри** в контексті початкової школи та наведіть приклади їх реалізації на уроках мовно-літературної галузі, якими заповніть таблицю.

Функція	Суть функції	Приклад ігрової вправи на уроці мови/читання
Соціокультурна	Засвоєння норм культури та правил співжиття.	Рольова гра «У бібліотеці» або «У магазині».
Комунікативна	Оволодіння навичками спілкування	Гра «Інтерв'ю з літературним героєм».
Терапевтична	Подолання емоційних бар'єрів, страху помилки.	Казкотерапія за змістом прочитаного твору
Діагностична	Самопізнання дитини та контроль	Гра-вікторина «Знавець частин

	вчителя.	мови»

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Базові поняття**. Тема ігрових технологій є надзвичайно широкою, оскільки гра тут виступає не просто як розвага, а як фундамент для засвоєння знань. Далі наводимо структурований понятійний апарат, який допоможе вам орієнтуватися в термінології цієї теми.

Ігрові технології навчання – це чітко визначена послідовність дій та прийомів, спрямованих на створення ігрової моделі навчального процесу, де дидактична мета трансформується в ігрове завдання

Дидактичні ігри – метод навчання, що має на меті досягнення навчальних цілей у процесі виконання ігрових дій із заздалегідь визначеними правилами та результатом.

Ігрова ситуація – це спеціально створені умови, які спонукають дитину до ігрової діяльності, що імітує реальні життєві обставини для вирішення навчальних задач.

2. **Структурні компоненти гри.** Щоб гра вважалася технологією, вона повинна містити такі елементи: 1) *дидактична задача* (наприклад, розрізняти частини мови); 2) *ігровий задум* (сюжет, назва гри, рольові позиції); ігрові дії (що саме роблять діти – збирають пазли, шукають скарби, змагаються); 3) *правила* (обмеження, що регулюють поведінку та порядок дій); 4) *результат* (фінал гри – визначення переможця, розв'язання лінгвістичної загадки).

3. **Специфічні терміни для уроків мови та читання**. Під час вивчення рідної мови та читання використовуються особливі види ігор.

Лінгвістичні ігри – ігри, спрямовані на засвоєння мовних норм (фонетичні, лексичні, граматичні, орфографічні). Наприклад, «Склади слово», «Знайди зайве», «Словесне доміно».

Етимологічні хвилинки – ігрові вправи, що пояснюють походження слів через казки або легенди.

Театралізація (драматизація) – відтворення змісту прочитаного твору через ролі, що сприяє глибшому розумінню тексту та розвитку емоційного інтелекту.

Літературні вікторини – змагання на знання змісту творів, біографій письменників або рис літературних героїв.

Ребуси та анаграми – інтелектуальні ігри для розвитку логічного мислення та уваги до графічної оболонки слова.

4. Сучасні формати ігрового навчання.

Гейміфікація (ігрофікація) – залучення ігрових елементів (рівні, лідерборди, бейджі) у неігровому контексті уроку для активізації дітей.

Едьютейнмент – концепція навчання через розваги, де акцент зміщується на отримання радості від навчання.

5. Функції ігор у навчанні: *мотиваційна* – спонукання до вивчення складних тем); *діагностична* – виявлення прогалин у знаннях у невимушеній формі); *корекційна* – виправлення мовленнєвих помилок без психологічного тиску); *соціалізуюча* – навчання роботі в команді та дотриманню правил. Ігрова технологія на уроках не самоціль. Вона є лише інструментом, який допомагає зробити складні граматичні правила зрозумілими, а процес читання захопливим.

Рекомендована література

1. Докучаєва *В. В.* Проектування інноваційних педагогічних систем *у* сучасному освітньому просторі *: Монографія / В. В.* Докучаєва. Луганськ *:* Альма-матер*,* 2005 .

2. .Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176с.

3. Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни "Методика навчання української мови в початковій школі" : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга -

Богдан, 2016 . Кн. 2 : Розділи: "Методика навчання грамоти", "Методика літературного читання". 255 с.
4. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабин І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці. *Відкритий урок*. 2002. №5.
5. Нікітіна А. В. Українська лінгвометодика для магістрантів : навчально-методичний посібник. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 375 с.
6. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. Київ, 2000. 368 с.
7. Освітні технології: Навч.метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пєхоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
8. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 514с.

Тема 19. Гра як феномен дитинства. Функції гри. Наукові дослідження можливостей використання гри на уроках мовно-літературної освітньої галузі

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат теми: гейміфікація, дидактична гра, мовленнєва гра, літературне лото, кріптограма, анаграма

2. Дайте відповіді на питання для самоперевірки знань:

1) Опишіть психолого-педагогічні ефекти від використання гри на уроках.

2) Структура лінгвістичної гри.

3) Що таке лінгвістична казка?

3. Підготуйте коротку довідку (3–5 речень) про внесок українських науковців у розробку ігрових технологій для початкової школи. *Орієнтовні персоналії:* О. Савченко (компетентнісний підхід), Л. Варзацька (ігрові мовленнєві ситуації), Н. Кудикіна (ігрова діяльність у навчанні).

4. Спроєктуйте ігори різних типів для вивчення однієї з тем мовно-літературної галузі (наприклад, «Будова слова» або «Жанри фольклору»): *тренувальні (на закріплення правила); творчі (на розвиток уяви); змагальні (для перевірки знань)*.

5. Розробіть дидактичну гру для уроку читання (наприклад, «Літературний лабіринт» за казкою або «Потяг складів») за допомогою сервісів (LearningApps, Wordwall або Canva). Обґрунтуйте, які саме навички (техніка читання, розуміння тексту, словниковий запас) розвиває ця гра. Результати самостійної роботи можуть бути представлені у вигляді портфоліо (паперового або електронного), що включає таблиці, есе та посилання на створені інтерактивні ресурси.

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Визначення основних понять теми**

Гейміфікація (ігрофікація) – використання ігрових механік, елементів та стратегій у неігрових контекстах для підвищення залученості учнів.

Дидактична гра – різновид гри з чітко визначеною навчальною метою та правилами, що поєднує пізнавальну діяльність з ігровою формою.

Ігрова технологія – системна послідовність ігрових методів і прийомів, що забезпечує досягнення конкретного освітнього результату.

Ігрова компетенція – здатність дитини приймати ігрову роль, дотримуватися правил, взаємодіяти з партнерами та використовувати ігровий досвід для вирішення завдань.

2. **Спеціальні поняття**.

Мовленнєва гра – вправа у формі гри, спрямована на розвиток фонематичного слуху, збагачення словника, формування граматичної будови мовлення.

Лінгвістична казка – методичний прийом, де мовні закони, поняття чи правила подаються у формі казкового сюжету (наприклад, «Королівство Іменника»).

Драматизація (театралізація) – метод засвоєння змісту прочитаного твору через перевтілення учнів у персонажів, що сприяє розвитку виразності мовлення.

Літературне лото / доміно – ігрові засоби для перевірки знань про авторів, назви творів або послідовність подій у тексті.

Криптограма / анаграма – ігрові завдання на перестановку літер або розшифрування слів, що розвивають зорову увагу та навичку читання

3. Структурні елементи гри. Психолого-педагогічні ефекти.

Ігровий задум – перший крок гри, що виражається в її назві та сюжеті (наприклад, «Подорож до країни Граматики»).

Ігрова дія – зовнішній прояв активності дітей (сортування карток, змагання, складання пазлів-речень).

Дидактичний матеріал – наочні посібники, картки, предмети або цифрові ресурси, що забезпечують ігровий процес.

Пізнавальний інтерес – вибіркова спрямованість особистості на процес пізнання мови, що активізується ігровими методами.

Навчальна мотивація – система внутрішніх і зовнішніх спонукань, що стимулюють учня до активного читання та мовленнєвої творчості.

Рекомендована література

1. Гордієнко О.А. Тестові завдання для самоконтролю з оволодіння студентами закладів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» освітньою компонентою «Інноваційні технології навчання української мови»: методичні матеріали. Житомир, 2022. 71 с.

2. О. Гордієнко. Дидактичні ігри у процесі формування монологічного мовлення учнів початкової школи *Актуальні питання гуманітарних наук:* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 84. Том 1. 370 с. С.290 - 296. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-41 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/84_2025/part_1/43.pdf

3. Докучаєва *В. В.* Проектування інноваційних педагогічних систем *у* сучасному освітньому просторі *: Монографія / В. В.* Докучаєва. Луганськ *:* Альма-матер*,* 2005 .

4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2012. 176с.

5. Каніщенко А. П. Лекційно-практичний курс із дисципліни "Методика навчання української мови в початковій школі" : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2016 . Кн. 2 : Розділи: "Методика навчання грамоти", "Методика літературного читання". 255 с.

6. Кондратюк В.Л., Волос М.М., Бабин І.І. Основні тенденції розвитку систем освіти та освітніх технологій у світовій педагогічній практиці. *Відкритий урок*. 2002. №5.

Тема 20. Створення конспектів уроків української мови та читання з використанням інноваційних технологій навчання

Завдання для самостійної / індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте понятійний апарат теми: компетентнісний підхід, інтегрований урок, стем-урок, скрайбінг, формувальне оцінювання.

2. **Ознайомтесь з технологічною картою уроку та виділіть її відмінності від конспекту**. Використання технологічної карти замість звичайного конспекту – це вже перший крок до інноваційного викладання, оскільки вона дозволяє бачити урок як цілісний проєкт, а не просто як текст. Далі наведено шаблон з термінами, які ми обговорили.

Технологічна карта уроку (шаблон). *Тема уроку*: [Назва]. *Клас:* [1-4]. *Освітня галузь*: мовно-літературна *Інноваційна технологія*: (наприклад: перевернуте навчання / стем-

технологія / квест-технологія) *Обладнання:* мультимедійна панель, QR-коди, роздаткові картки для самооцінювання, [цифровий ресурс, наприклад, Wordwall]. *Хід уроку:*

Етап уроку	Діяльність вчителя (з використанням інновацій)	Діяльність учнів (активні методи)	Очікуваний результат / Компетентності
1. Орієнтація та стимуляція	Використовує сторітелінг або «проблемний квест» для зацікавлення.	Включаються в ігрову ситуацію, висувають гіпотези.	Мотивація до навчання.
2. Ціле-покладання	Техніка «Дерево цілей» або «Знаю - Хочу дізнатися».	Формулюють власні цілі уроку.	Вміння вчитися протягом життя
3. Робота над темою (Активне навчання)	Організовує роботу в групах (метод «6 капелюхів» або LearningApps).	Досліджують мовне явище, аналізують текст через інтерактив	Комунікативна, мовна компетентність.
4. Фізкульт-хвилинка	Нейровправи або танцювальний відео-брейк (напр. з YouTube).	Виконують вправи на зняття напруги.	Здоров'язбережувальна.
5. Закріплення (Практика)	Гейміфікована перевірка: онлайн-вікторина (Kahoot/Quizziz).	Співпрацюють, змагаються, застосовують знання.	Інформаційно-цифрова
6. Рефлексія та оцінювання	Формувальне оцінювання: «Метод п'яти пальців» або «Інтерактивна дошка Padlet».	Аналізують свої успіхи та труднощі.	Емоційний інтелект, саморефлексія.

Поради щодо заповнення: 1) У графі «Діяльність учнів» уникайте слова «слухають». Використовуйте дієслова дії: *«досліджують», «класифікують», «моделюють», «дискутують»*. 2) *Вибір інструментів:* якщо ви вказуєте технологію «Критичного мислення», то в конспекті обов'язково мають бути такі прийоми: «Діаграма Венна», «Фішбоун» або «Асоціативний кущ». 3) Диференціація: пропишіть, як інноваційна технологія допомагає дітям з різним рівнем підготовки (наприклад, через різні рівні завдань у QR-кодах).

3. Ознайомтесь із можливостями застосування формувального оцінювання на уроках української мови та літературного читання. Які конкретні прийоми ви спостерігали під час педагогічної практики? Чи доцільно вони використовувались?

Оцінювання в стилі едьютейнменту не може бути каральним або суто бальним. Оскільки мета – підтримати азарт до навчання, ми використовуємо *формувальне оцінювання***.** Воно фокусується не на результаті «правильно/неправильно», а на самому процесі та поступі дитини. Ось конкретні інструменти та критерії, які варто використовувати:

1). Інструменти швидкого зворотного зв'язку. В ігрових уроках важливо дати фідбек миттєво, поки дитина «в потоці».

Цифрові бейджі (нагороди): замість оцінок використовуємо звання: *«Майстер іменників»*, *«Швидкий детектив»*, *«Креативний дизайнер»*. Це можна реалізувати через ClassDojo або звичайні наліпки.

Світлофор: діти мають картки трьох кольорів; під час гри вони піднімають зелену («все розумію»), жовту («є питання») або червону («мені важко»).

Драбина успіху: Дитина сама ставить себе на певну сходинку в кінці гри, оцінюючи, наскільки легко було виконувати завдання.

2). Критерії оцінювання (Орієнтовна таблиця). Для вчителя важливо мати чіткі параметри, навіть якщо урок виглядає як суцільна розвага.

Критерій	На що звертаємо увагу?	Як зафіксувати?
Залученість	Чи бере дитина активну участь у грі чи залишається осторонь?	Спостереження, чек-лист.
Співпраця	Як учень взаємодіє в команді під час квесту? Чи допомагає іншим?	Взаємооцінювання (діти дякують одне одному).
Застосування знань	Чи правильно використано мовне правило в ігрових умовах?	Результат у грі (напр., кількість балів у Wordwall).
Критичне мислення	Чи знаходить дитина нестандартні рішення в складних ситуаціях гри?	Портфоліо (збережений скриншот або фото роботи).

4. Ознайомтесь із фрагментом уроку української мови. Які саме інноваційні технології використані вчителем?

Тема: Іменник як частина мови. Розпізнавання іменників за питаннями *Хто? Що?* (2 клас). *Інновація:* гейміфіковане STEM-дослідження «Детективи в країні Слів».

1. Етап – мотивація (створення ігрової ситуації). Вчитель не просто оголошує тему, а створює проблемну ситуацію: *«Діти, до нас надійшов зашифрований лист! Усі слова в ньому втратили імена. Щоб їх повернути, нам треба стати лінгвістичними детективами. Інструмент: QR-код на дошці, що веде до аудіоповідомлення»*

2. *Етап – актуалізація знань (асоціативний кущ)*. Використання інтерактивної вправи «Хмара слів». На екрані з'являються різні слова. Учні мають плеснути в долоні, коли бачать назву предмета. Цифрова інновація: створення динамічної хмари слів у сервісі *WordItOut*.

3. *Етап – вивчення нового матеріалу (STEM-лабораторія)*. Метод «Сортування за ознакою»: учні отримують набори предметів та карток (наприклад: *яблуко, ручка, фотографія мами, іграшковий котик*). Завдання: розділити предмети на групи – ті, що відповідають на питання *Хто?* (істоти) та *Що?* (неістоти). Технологія – робота в малих групах.

4. Етап – закріплення (ігровий тренажер). Замість переписування з підручника – цифрова гра. Інструмент – вправа «Посади слова у вагони». Учень на мультимедійній дошці перетягує слова-іменники у вагончик з питанням *Хто?* або *Що?*.

5. *Етап – рефлексія (формувальне оцінювання).* Метод «Лего-цеглинки»: *зелена цеглинка:* «Я легко знаходжу іменники»; *жовта:* «Мені ще потрібна допомога з питаннями Хто? Що?»; *червона:* «Було важко, треба ще потренуватися».

Методичні рекомендації до виконання завдань самостійної/ індивідуальної роботи

1. **Загальнопедагогічні інноваційні поняття**. Створення сучасного конспекту уроку – це не просто написання плану, а проєктування освітнього середовища. Використання інновацій потребує володіння специфічною термінологією, яка поєднує класичну дидактику та новітні підходи.

Інноваційні технології навчання – сукупність методів і засобів, що передбачають радикальні зміни в меті, змісті та формах навчання, орієнтовані на особистість дитини.

Компетентнісний підхід – спрямованість уроку на формування не лише знань, а й уміння застосовувати їх у різних ситуаціях життя (ключові та предметні компетентності).

Технологічна карта уроку – сучасна форма планування, яка, на відміну від традиційного конспекту, детально описує діяльність вчителя та дітей, називає очікувані результати та інструментарій.

2. **Поняття, пов'язані з типом та структурою уроку.**

Інтегрований урок – урок, що об'єднує блоки знань з різних предметів (наприклад, українська мова + мистецтво + я досліджую світ) навколо однієї теми.

Перевернуте навчання – модель, за якої учні знайомляться з теоретичним матеріалом вдома (через відео чи інтерактив), а на уроці практично закріплюють його через ігри та дискусії.

Стем-урок (STEM) – урок, де вивчення мови чи тексту відбувається через дослідницьку діяльність, інженерне мислення або математичні розрахунки.

3. **Технологічний інструментарій.**

Сторітелінг використовується для розвитку зв'язного мовлення або пояснення граматичних правил через сюжет.

Едьютейнмент – навчання за допомогою гри та розваг (цифрові ігри, квести, вікторини).

Скрайбінг / візуалізація – техніка супроводу розповіді вчителя або учня схематичними малюнками, що допомагає краще запам'ятати структуру тексту або мовне правило.

4. Цифрова складова конспекту.

ІКТ-супровід – використання цифрових пристроїв (мультимедійна дошка, планшети) та сервісів під час уроку.

Інтерактивна вправа – завдання, створене у веб-сервісах (LearningApps, Wordwall, Kahoot), що передбачає миттєвий зворотний зв'язок.

QR-кодування – спосіб швидкого доступу до додаткових матеріалів (аудіокниг, словників, відеофрагментів) через сканування коду, розміщеного в зошиті чи підручнику.

5. Оцінювальний апарат.

Формувальне оцінювання – інтерактивний процес відстеження прогресу учня під час уроку, що допомагає коригувати навчання (використання «Лего», «Світлофора», «Листа самооцінювання»).

Рефлексія – етап уроку, на якому учень аналізує власну діяльність, свої почуття та досягнуті результати. Під час складання конспекту з використанням інновацій, у графі «Обладнання» обов'язково вказуйте не лише підручник, а й конкретні назви цифрових платформ та інструментів (наприклад, «пазли Jigsaw Planet», «хмара слів WordItOut»).

Рекомендована література

1. Анісімова Г. О., Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації / Г .О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. Вид. 2-ге, без змін. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 104 с.

2. Безрук *Г. З* досвіду проведення інтегрованих уроків. *Початкова школа*. *2000*. *№* 10. С. 44.

3. Гін А. О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя / А. О. Гін. 13-е видання. Харків : Вид. група «Основа», 2015.

4. Гордієнко О.А. Тестові завдання для самоконтролю з оволодіння студентами закладів вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» освітньою компонентою «Інноваційні технології навчання української мови»: методичні матеріали. Житомир, 2022. 71 с.

5. О. Гордієнко. Дидактичні ігри у процесі формування монологічного мовлення учнів початкової школи *Актуальні питання гуманітарних наук:* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 84. Том 1. 370 с. С.290 - 296. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-41 URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/84_2025/part_1/43.pdf